

DEL II KIRKEKUNST IDAG

SAMMENDRAG

Kirken vurderer sakral kunst som den edleste form for kunstnerisk virksomhet, og oppfordrer til videreutvikling og bruk av nye kunstneriske uttrykk for troen, i kirkelig sammenheng. Sakral kunst skal bidra til å videreføre og utdype troen, den skal tale i et nytt språk med nye uttrykk om det gamle. For å lage sakral kunst må kunstneren være faglig kvalifisert og i tillegg ha kunnskap og forståelse for Kirkens tradisjon og virkemåte.
Et utvalg nåtidige kors og krusifiks er satt i system og analysert. De viser hvordan man idag eksperimenterer med uttrykkene.

INNHOLD - DEL II

- KIRKENS SYN PÅ KIRKEKUNST IDAG s. 101
- KLARGJØRING AV BEGREPER KNYTTET TIL KIRKEKUNST s. 102
- SAKRAL KUNST s. 104
- ET UTVALG NÅTIDIGE KORS OG KRUSIFIKS
  - oversikt og analyse s. 106
  - nakne kors i kirkelig sammenheng s. 108
  - nakne kors brukt i ikke-kirkelig sammenheng s. 113
  - pasjonsspill - gjerne med korsvei s. 115
  - profant drama med bruk av kors og korsfestelser s. 116
  - krusifiks i tradisjonell form s. 117
  - profan eksperimentering med krusifikset s. 121
  - restaurering/parafrase over opprinnelig form s. 123
  - krusifiks med naivt uttrykk s. 124
  - kroppen i korset s. 125
  - kroppen som tomrom s. 126
  - mysteriet som sirkel - tomrom s. 127
  - mysteriet som sirkel - kule s. 128
  - sittende krusifiks s. 129
  - Maria med Jesusbarnet som krusifiks s. 131
  - krusifiks med Kristus som kvinne s. 133
  - kroppen som kors s. 134
  - korset forsvinner s. 136
  - kroppen reduseres s. 138
  - kors og kropp reduseres s. 140
  - krusifikset abstraheres s. 143
- APPENDIKS I 2.Vatikankonsils tekst om om kirkekunst s. 144
- APPENDIKS II Messebok for Den Katolske Kirke i Norge s. 146
- LITTERATUR - DEL II s. 147

KIRKENS SYN PÅ KIRKEKUNST IDAG

Den Katolske Kirkes kanoniske lov uttrykker:
Can. 1210 In a sacred place only those things are to be permitted which serve to exercise or promote worship, piety and religion. Anything out of harmony with the holiness of the place is forbidden.
Can. 1216 In the building and restoration of churches the advice of experts is to be used, and the principles and norms of liturgy and of sacred art are to be observed.
(The Code of Canon Law 1984, s.212-13).

I konsiltekstene fra 2. Vatikankonsil heter det:
122. The fine arts are rightly classed among the noblest activities of man's genius; this is especially true of religious art and of its highest manifestation, sacred art. Of their nature the arts are directed toward expressing in some way the infinite beauty of God in works made by human hands. Their dedication to the increase of God's praise and of his glory is more complete, the more exclusively they are devoted to turning men's minds devoutedly toward God. (s.34)
123. The Church has not adopted any particular style of art as her own. She has admitted styles from every period, in keeping with the natural characteristics and conditions of peoples and the needs of the various times. ...The art of our own times from every race and country shall also be given free scope in the Church, provided it bring to the task the reverence and honour due to the sacred buildings and rites. ...(s.35)
254. The Church ... also encourages new developments in the arts. (s.189)
127. Bishops, either personally or through suitable priests who are gifted with a knowledge and love of art, should have a special concern for artists, so as to imbue them with spirit of sacred

art and of the sacred liturgy. (s.35)

122. ...Church has... always claimed the right to pass judgement on the arts, deciding which of the works of artists are in accordance with faith, piety, and the laws religiously handed down... (s.34)

Under "certain general norms", heter det:

Churches and oratories, church furnishings and vestments should be examples of genuine Christian art, including modern art.

I en fotnote står det:

The meaning is not that modern art is merely permissible, but that just as in older churches one would expect to find genuine Christian art of that time, so in a modern church one would expect to find genuine Christian modern art. (Det understrekede står med kursiv i teksten), (s.48). (Vatican Counsil 1981).

KLARGJØRING AV BEGREPER KNYTTET TIL KIRKEKUNST

"One does not speak of a Christian mathematics or medicine. The arts and sciences have their own laws and standards; to qualify them or restrict them in any way would seem to interfere with their essence, to spoil their purity and to limit their freedom.

On the other hand we do in fact speak of Christian art, though not of Christian geometry. (New Cath. Enc. vol.I, 1967, s.861).

I diskusjonen om kirkekunst er det nødvendig å klargjøre noen begreper:

- RELIGIØS KUNST er kunst som har det grunnleggende i tilværelsen, Det Hellige, som tema. Mye av det som lages av kunst, vil komme inn under dette. Ofte kan uttrykkene tolkes i kristen sammenheng og virke inspirerende på kristne, men denne type kunst bidrar ikke selv til en videreutvikling av kristen tro.

- KRISTEN KUNST er kunst som gir uttrykk for menneskets livsvilkår utfra et teologisk perspektiv der Gud er sentrum i tilværelsen (Achen 1990, s.5). For å kalle kunst kristen, kreves en kristen intensjon (Achen 1991, s.104). Men det kreves også noe mer:

" The common assumption that art can be called specifically Christian when its subject matter is drawn from Christianity is narrow and derives from inadequate understanding of the content in art. " (New Cath. Enc. vol.I, 1967, s.861).

- KIRKEKUNST er samlebetegnelsen på den kunst eller de gjenstander som befinner seg i kirkerommet, og som dermed er funnet verdige til å være der. Dette innebærer at uttrykkene ikke er i konflikt med tro og liturgi. (I Den Norske Kirke er det menighetsrådet som bestemmer vedrørende kunstnerisk utsmykning. Nybygg og større forandringer i en kirke skal godkjennes av Kirkedepartementet (Sæther 1990, s.85). I Den Katolske Kirke i Norge har man et kunstnerisk råd som godkjenner kirkekunsten.)

- SAKRAL KUNST (sacra, latin, hellig), er kunst som er ment å utdype det som skjer i gudstjenesten. Den skal uttrykke troen i et annet språk enn ordet. Sakral kunst er ikke utsmykning i dekorativ forstand (Achen 1990, s.15), den er en del av forkynnelsen eller katekesen.

Man taler også om sakral arkitektur. Med bakgrunn i Den Norske Kirke, skriver Sæther:

"Bruken av ordet sakral kan som regel erstattes med ordet høytidelig." Videre:

"..en gjenstand er sakral når den i funksjon, materiale og formspråk sikter på å tjene Guds folk i dets felles liturgiske liv." (Sæther 1990, s.138).

Når en katolsk kirke tas i bruk innvies den og det som er i den, av biskopen etter et fast rituale (se Crichton 1980). Gjenstander

som senere plasseres i kirken kan velsignes med vievann av presten (benedicering). Objektene enten de tilhører den ene eller annen kategori av de ovenfor nevnte, er ikke i seg selv hellige og blir det heller ikke ved en eventuell benedicering, de er bare redskaper for de troende i deres søken henimot Gud. (Den Ortodokse Kirke har ritualer for helliggjørelse av bilder/ikoner).

Sammenfattende kan man si:

Kristen kunst behøver ikke være kirkekunst.

Kirkekunst er nødvendigvis verken kristen eller sakral selv om den er godkjent, innviet og står i kirkerommet.

Sakral kunst er ikke alltid kirkekunst.

Ideelt sett skulle kirkerommet være fylt av sakral, velsignet kunst.

SAKRAL KUNST

Den sakrale kunstens oppgave er å peke bort fra seg selv og henimot Det Hellige. Kunsten er god i den grad den letter veien til Gud (jfr. 122. i konsilteksten).

Sakral kunst skal formidle kristen tro til andre troende, målgruppen er i Kirken (Achen 1990, s.14-15).

De troende er i alle aldre og utviklingstrinn i sin tro. Kirken forutsetter og oppfordrer den enkelte troende til å utvikle sin tro og vokse åndelig. Den sakrale kunsten skal bidra til å videreføre og utdype troen (Achen 1990, s.14). Den skal bringe det uventede, tale i et nytt språk med nye uttrykk om det gamle, gi tilskueren "evangeliske overraskelser" (Achen 1991, s.104).

Dette innebærer at den sakrale kunst kontinuerlig fornyes og følger teologiens og liturgiens utvikling. Form og innhold må begge være i takt med tiden. Formen må holde kunstneriske mål i samtiden og innholdet må være teologisk tidsriktig. Svikter formen, blir det religiøs brukskunst eller illustrasjon, svikter innholdet blir

det kunst, men ikke sakral. Von Branca nevner 3 forutsetninger han mener må til for at en forøvrig faglig god billedkunstner kan lage sakral kunst idag:

- Kunstneren erkjenner menneskets livsvilkår utfra et kristent, teologisk perspektiv der tilværelses sentrum er Gud.
- Kunstneren erkjenner den rasjonelle verden i hele dens bredde der fornuft og følelse begge har sin plass.
- Kunstneren bruker sin subjektive erfaring som menneske.

Når disse 3 erfaringsmåtene smeltes sammen til et kunstnerisk uttrykk, kan det, sier han, ved nådens hjelp, bli sakralt (Von Branca 1990, s.213-14).

Forenklet kan man si at for å lage sakral kunst (eller arkitektur), trengs en dyktig fagperson som har solid kunnskap og forståelse for Kirkens tradisjon og virkemåte. Jacques Maritain skriver: "If you want to produce Christian work, be a Christian, and try to make a work of beauty into which you have put your heart; do not adopt a Christian pose."
(Maritain 1949, s.54).

NÅTIDIGE KORS OG KRUSIFIKS, OVERSIKT OG ANALYSE

(KIRKELIG BRUKSKUNST ALTER- OG PROSESJONSKORS MV. ER UTELATT)

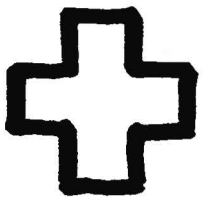

NAKNE KORS I KIRKELIG SAMMENHENG
-NAKNE KORS I IKKE-KIRKELIG SAMMENHENG

PASJONSSPILL - GJERNE MED KORSVEI
- PROFANT DRAMA MED BRUK AV KORS OG KRUSIFIKS (KORSFESTELSE)

KRUSIFIKS I TRADISJONELL FORM
- PROFAN EKSPERIMENTERING MED KRUSIFIKSET

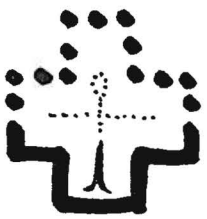

RESTAURERING/PARAFRASE OVER OPPRINNELIG FORM

KRUSIFIKS MED NAIVT UTTRYKK

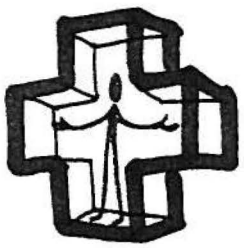

KROPPEN I KORSET

KROPPEN SOM TOMROM

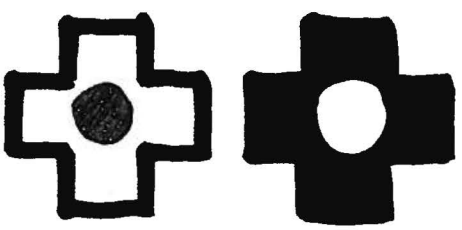

MYSTERIET SOM SIRKEL-KULE OG TOMROM, KOMBINASJON

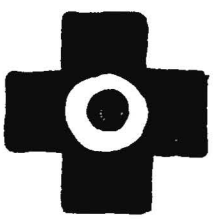

SITTENDE KRUSIFIKS ELLER KORS

KROPPEN SOM KORS

MARIA MED JESUSBARNET
SOM KRUSIFIKS/KORS

KRUSIFIKS MED KRISTUS
SOM KVINNE

KORSET FORSVINNER

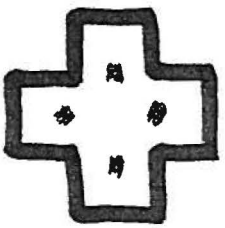

KROPPEN REDUSERES

KROPPEN OG KORSET
REDUSERES

KRUSIFIKSET ABSTRAHERES

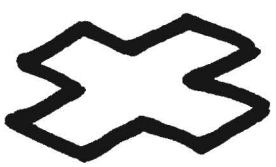

KORSET LEGGES NED PÅ BAKKEN
(SE DEL III)
KOMBINASJONER MED MYSTERIET SOM SIRKEL

NAKNE KORS I KIRKELIG SAMMENHENG

NAKENT KORS (STAVROPAGIA), MARKERER ALTERETS PLASSERING PÅ NY KIRKETUFT TIL GRESK-ORTODOKS KIRKE VED KLIMKÓWKA, POLEN 1983 (FOTO J. JENSENIUS)

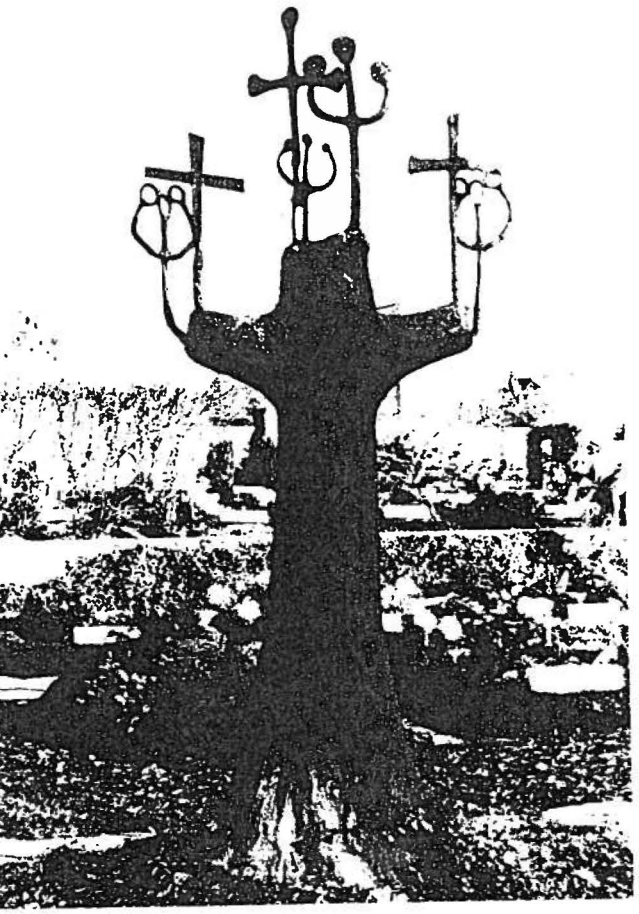

Bronzebaum mit Kreuzen. Entwurf von Anton Moser. Ausführung von Martin Wank. Die Kreuze (teils Blütenkreuze) sind eine Nachahmung der in Eining gefundenen frühchristlichen Kreuze

S.44 i DAS MÜNSTER (=DM)
JAHRG. 32, H.1 (1979)

Objekt 427, 1986. Fundstücke Holz und Metall. 43 x 35 cm

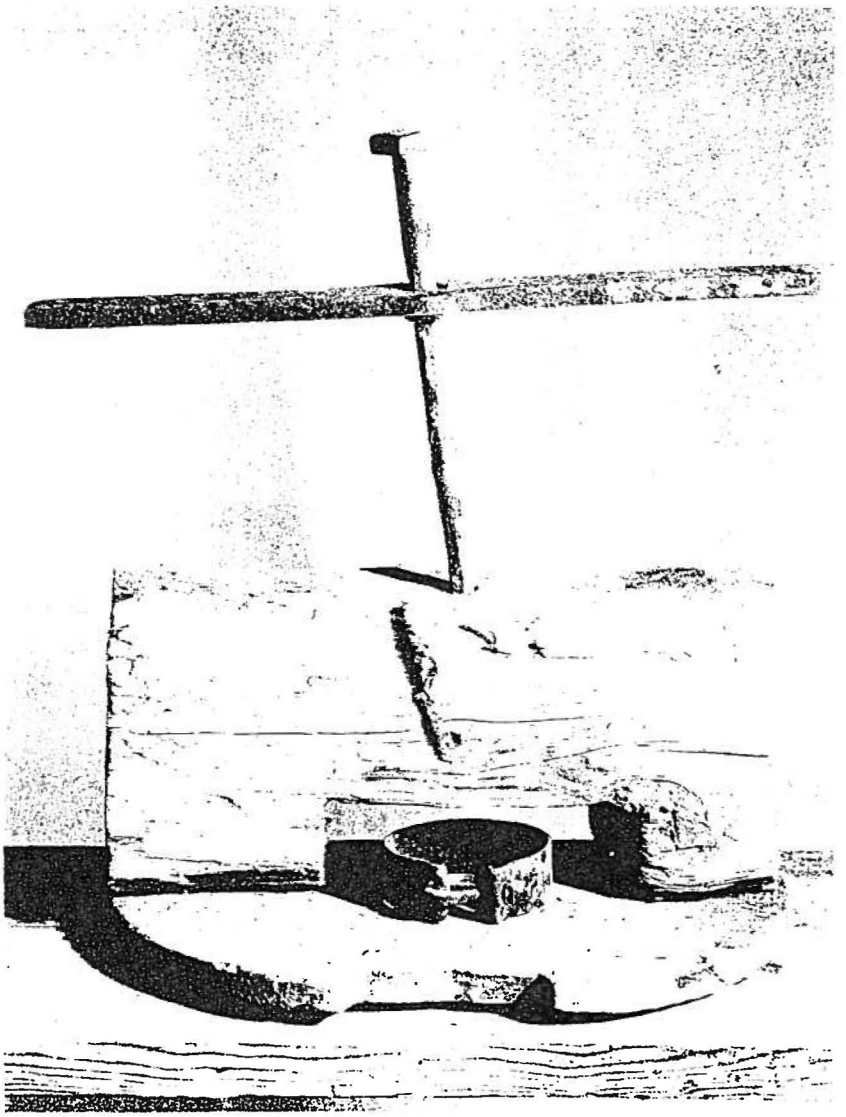

WALTER ZACHARIAS, S 112 i DM
JAHRG. 44, H.2 (1991)

Tropfenkreuz. 68,5 x 49 cm, Rundeisen 16 mm

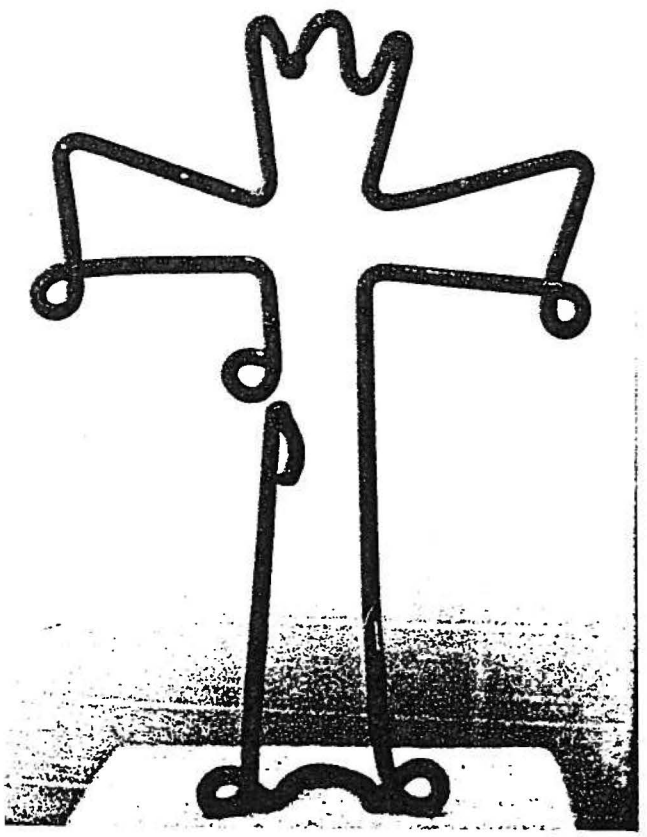

LEO PETER, S 151 i DM, JAHRG. 33
H.2 (1980)

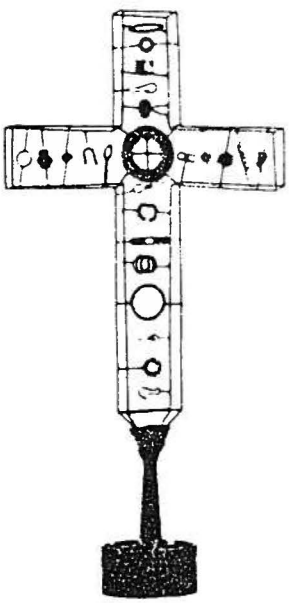

Jörg Kicherer. Weilheim. Kreuz. Eisen
Höhe 66 cm. 1986

S. 176 i DM, JAHRG. 43,
H.2 (1990)

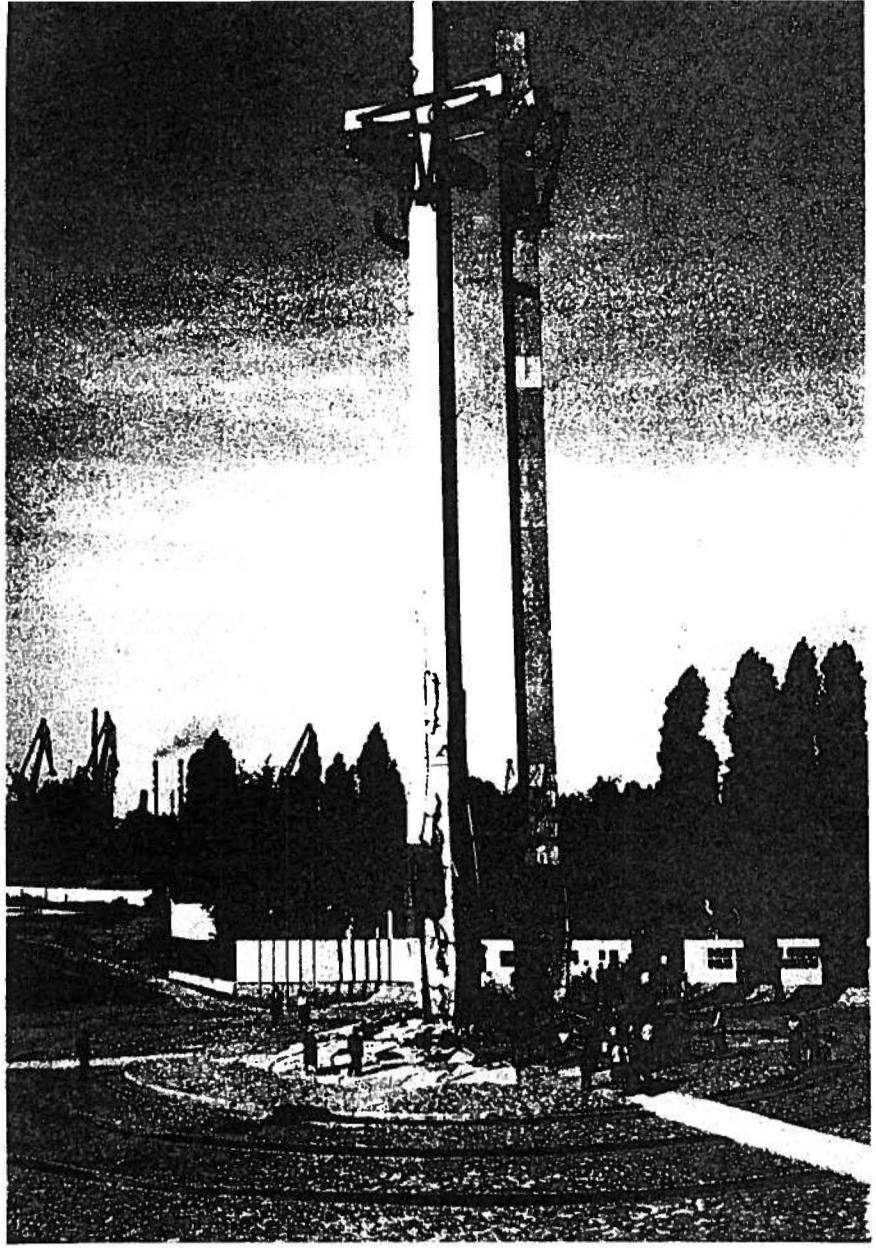

1. AA.VV.: *Monumento ai lavoratori caduti.*
Danzica cantieri navali - 1980.

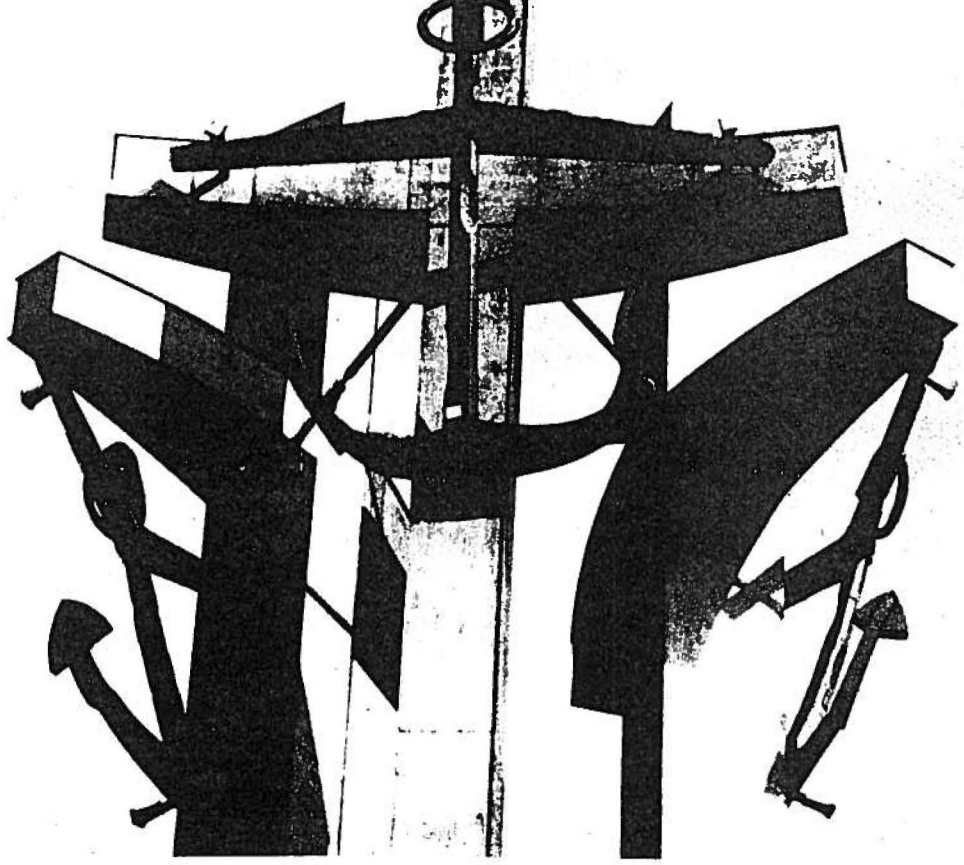

2. AA.VV.: *Monumento ai caduti di Danzica.*
Particolari delle ancore crocifisse - 1980.

S. 122-123 i.
ARTE CRISTIANA, fascicolo 695,
1983, vol. LXXI

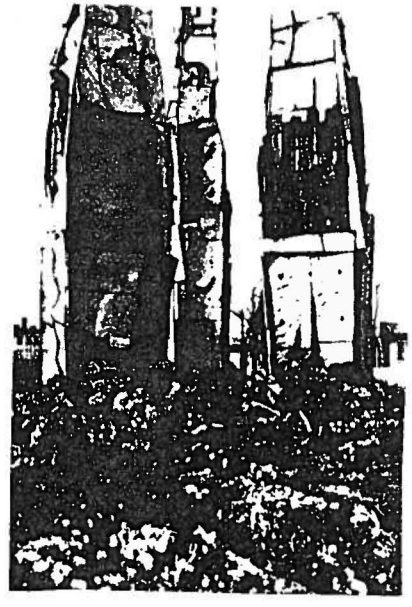

3. Robert Peplinski e Elisabetta Szczodrowska Peplinska: *Monumento ai caduti di Danzica*: i pannelli di bronzo che decorano i fusti delle croci.

SIEGFRIED EHRENFELD (til venstre og under)
s. 298-301 i DM, JAHRG. 43, H.4 (1990)

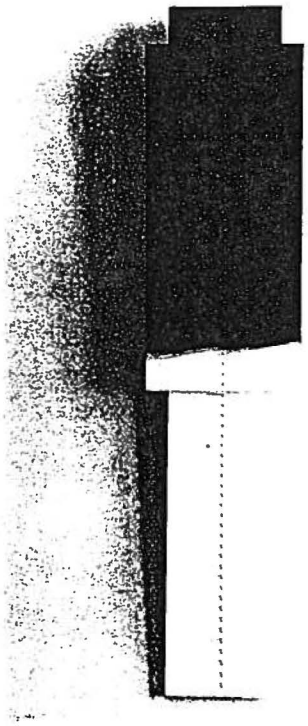

2057.1 (Kreuz aus der Installation „Tod und Leben"). 1990

1173.1 (Quadratkreuz) 1974

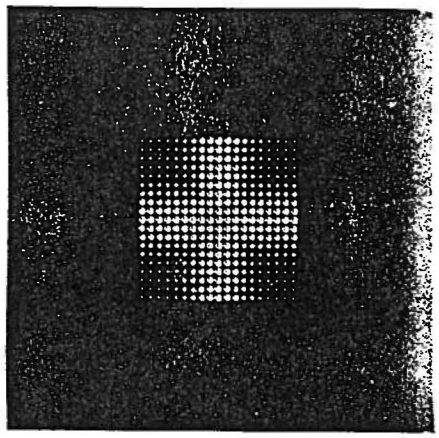

1173.2 (Andreaskreuz) 1974

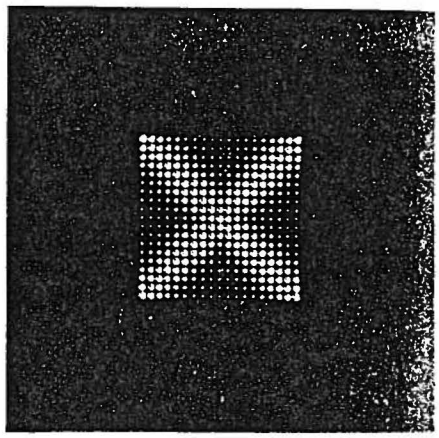

WALTER ZACHARIAS (under)
(van der GRINTEN 1984, s 150)

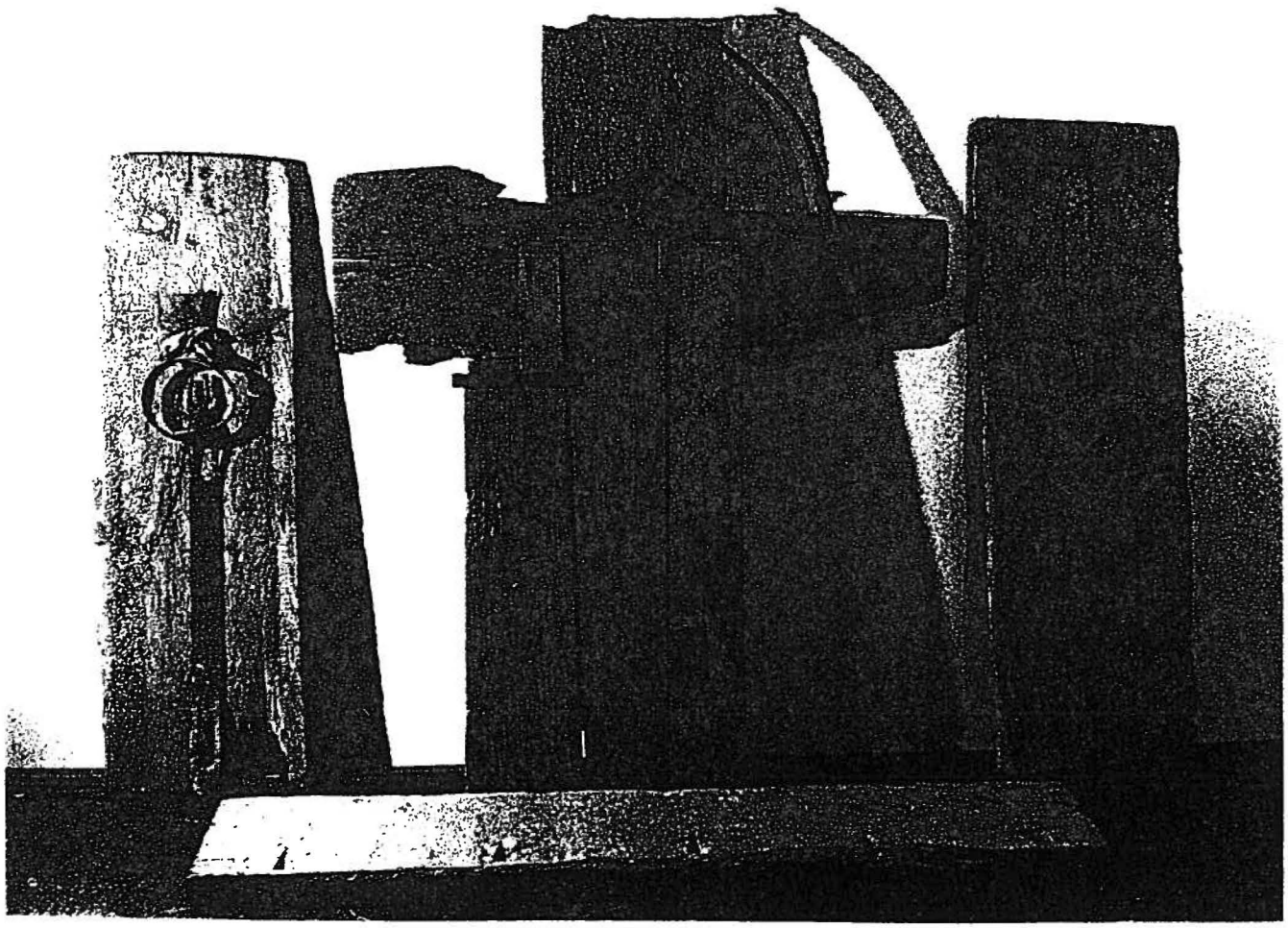

»Kreuzigungsgruppe«, altes Holz, mit Fundstücken, wenig bemalt, Mittelstück: 150 × 180 cm

JENS JOHANNESEN
ALTERBILDE I
RØDTVEDT KIRKE
(BYGGEKUNST
5/1983, S.251).

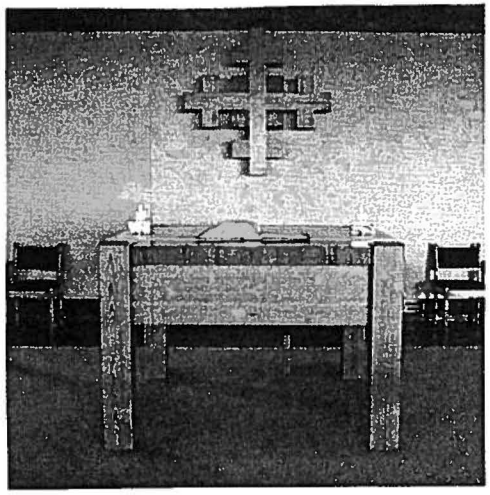

ROSSABØ KIRKE
(BYGGEKUNST
5/1983, s.218).

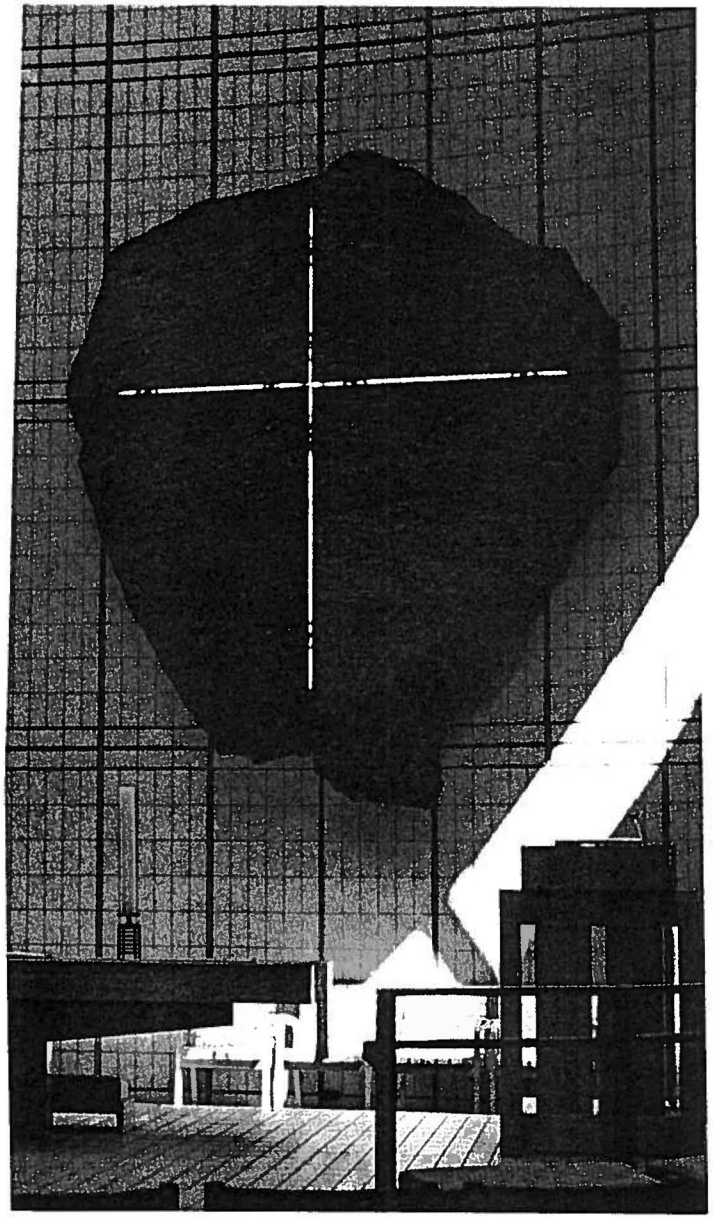

HEIN HEINSEN, "GRAVSTEIN" 1976
(SÆTHER 1990 s.74),
FYLLINGSDALEN KIRKE (BYGGEKUNST
5/1983, FORSIDEN).

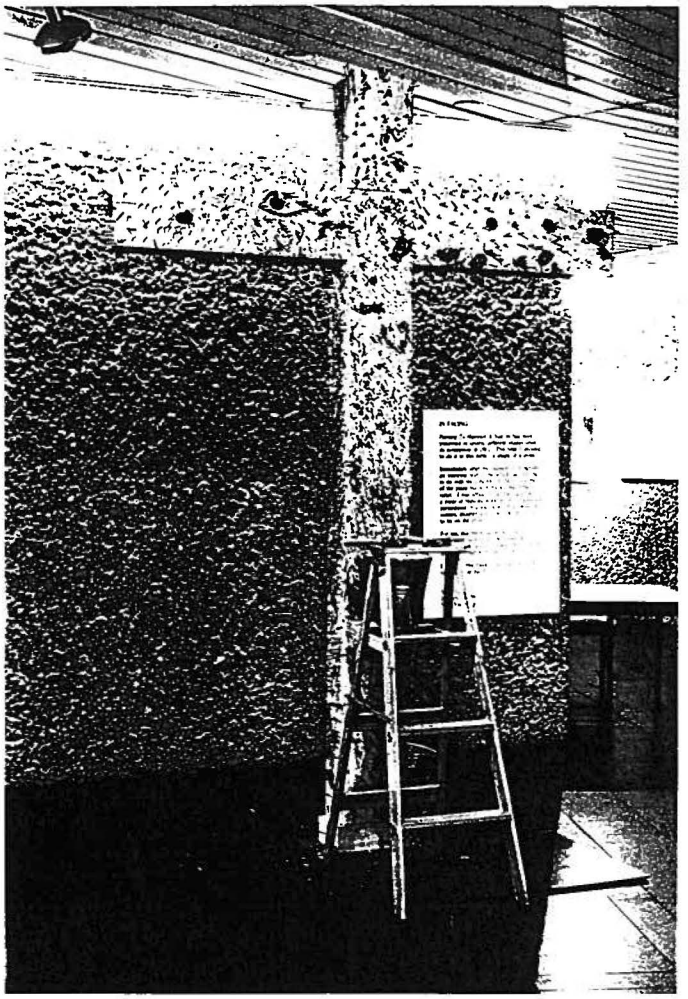

IN FACING

Painting To Hammer A Nail In has been presented in several different shapes since its conception in 1961. This time I decided to do it in this form: a shape of a cross.

Immediately after my decision, I recognized an immense fear in me which had nothing to do with my concern for the artistic merit of the piece but with my warped sense of value. I was afraid of hammering a nail in a piece of recycled wood while I shared and participated in a society which allowed men, women, children and other species on earth to be on the cross.

For me, this piece has worked as a kind of atonement, to start a new decade with a clearer vision, and to replace my reverence for the abstract with that of life.

I dedicate this piece to all martyrs in the history of the earth.

Yoko Ono
January 4, 1990
New York City

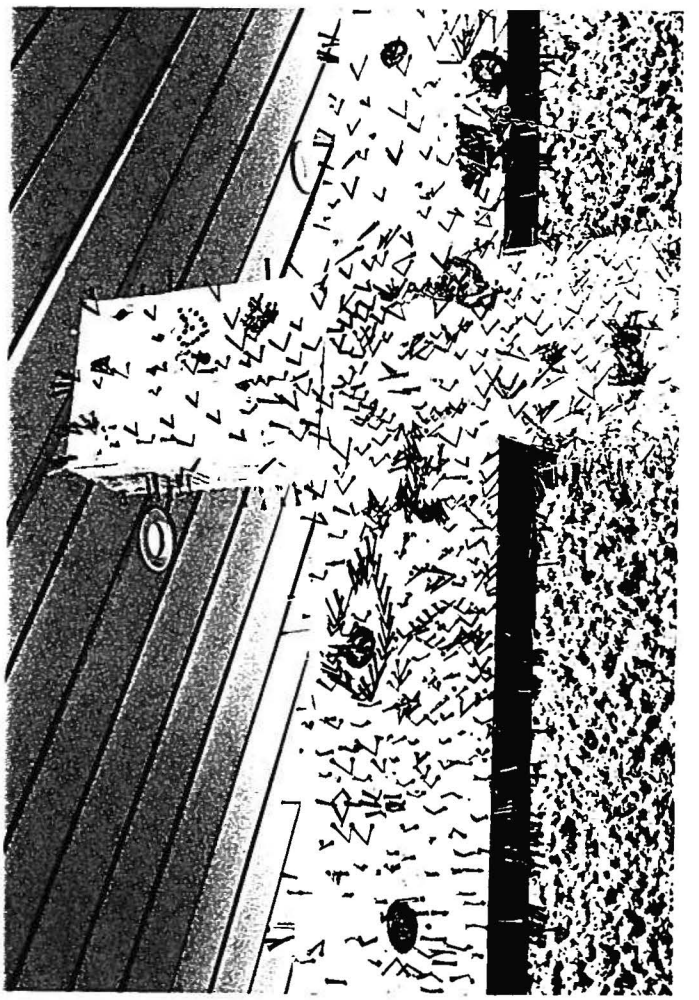

YOKO ONO, HØVIKODDEN 1990. MED TILLATELSE FRA MUSEET, EGNE FOTO.

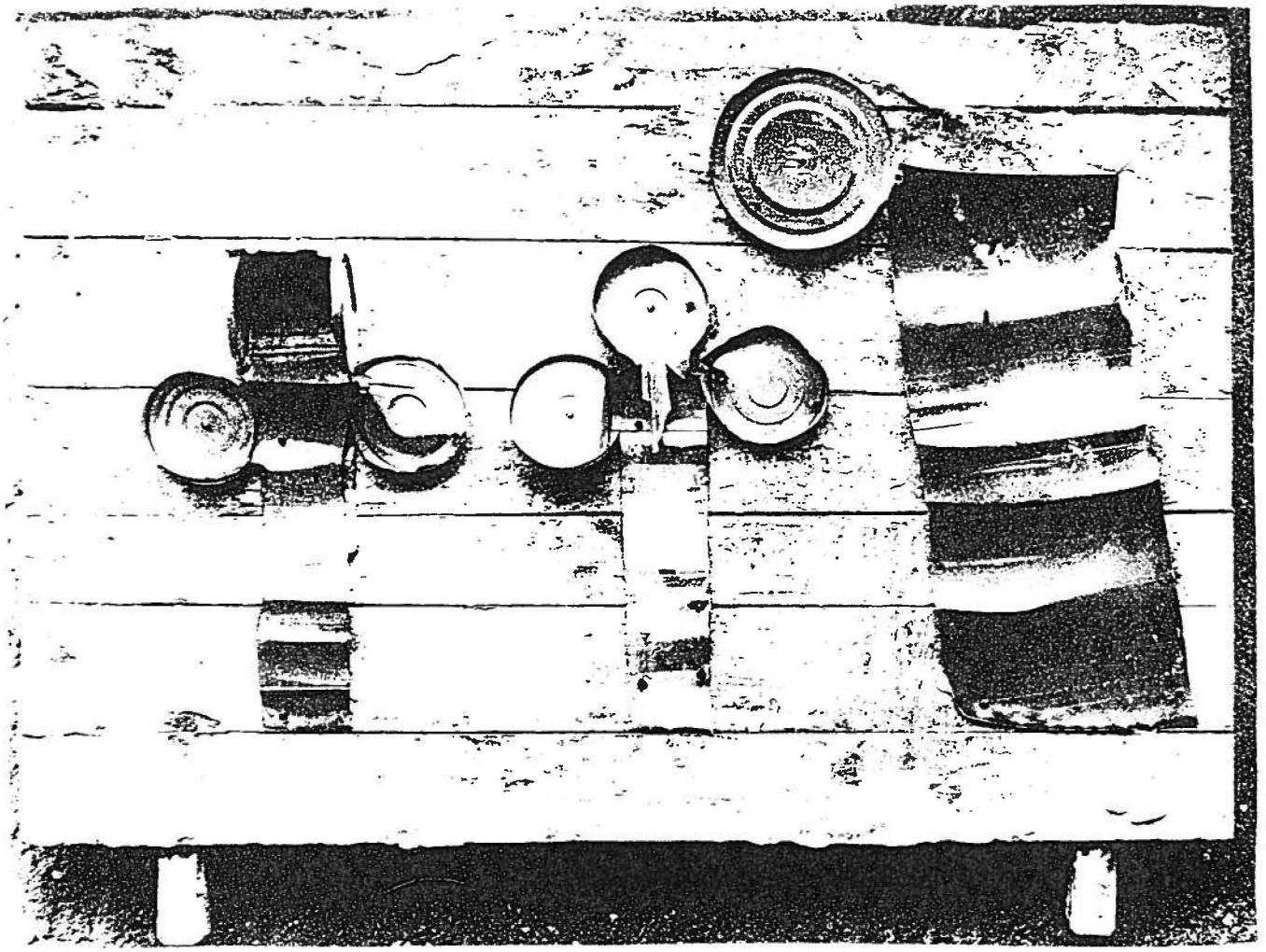

Drei Jurakreuze im Gebirge, 1962, Gips auf Holz, Weißblech, Nägel, 51,5 cm hoch, Privatbesitz

JOSEPH BEUYS (van der GRINTEN 1984, s. 122)

KJARTAN SLETTEMARK i TRONDHEIM UNDER SIGNINGSFERDEN (AFTENPOSTEN 23.5 1991)

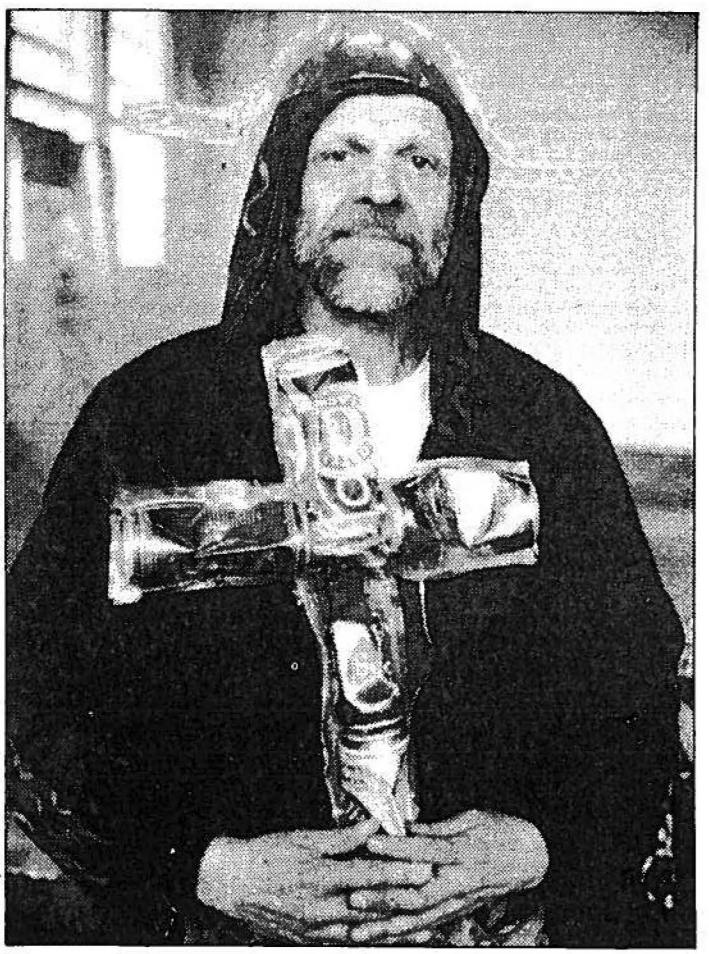

– Alle skulle få være konger og dronninger for en dag, sier Kjartan Slettemark.

PASJONSSPILL - GJERNE MED KORSVEI

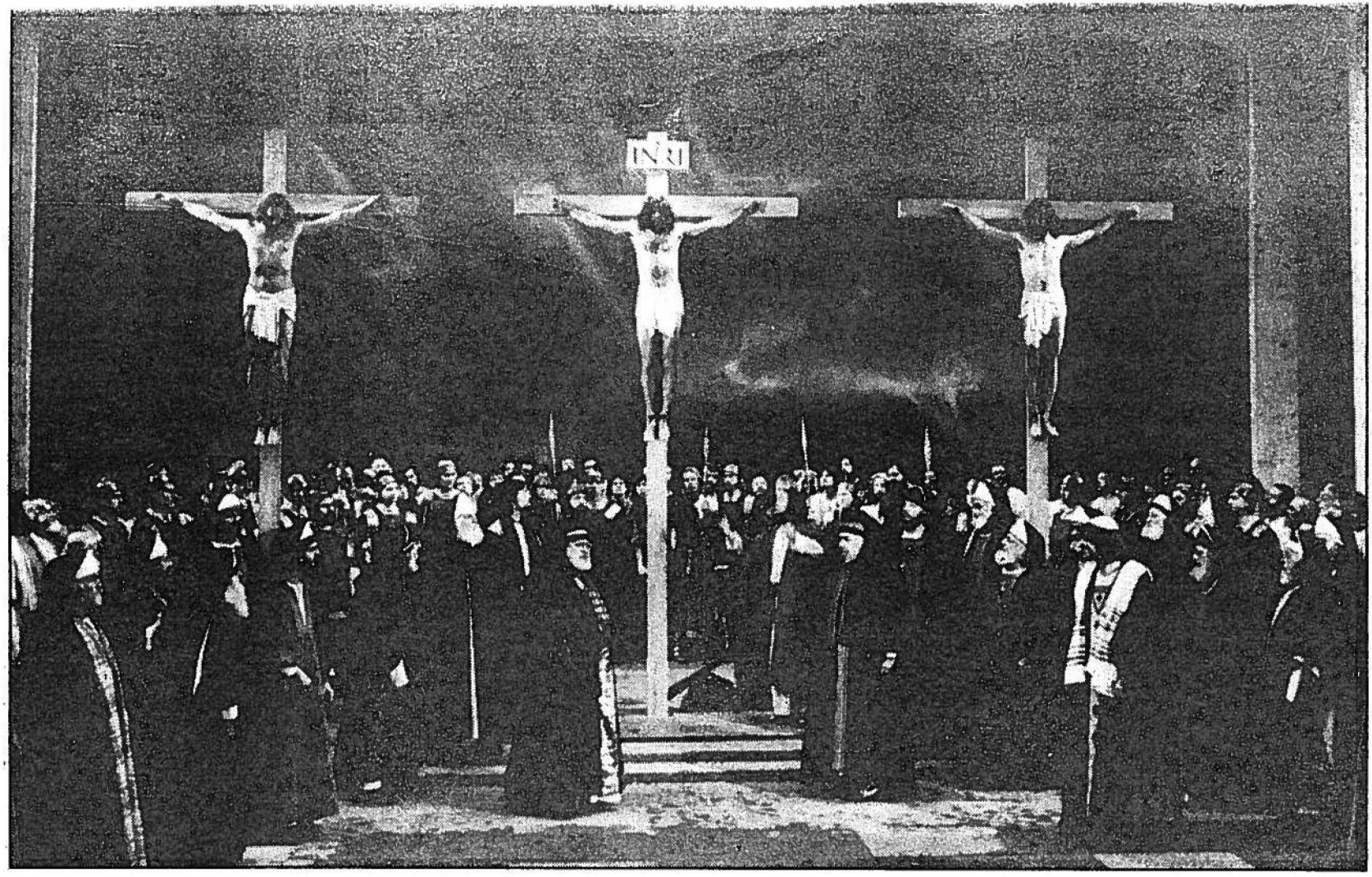

KORSFESTELSEN AV JESUS, FRA PASJONSSPILLET I OBERAMMERGAU
(ARBEIDERBLADET ONS. 11.4.1990)

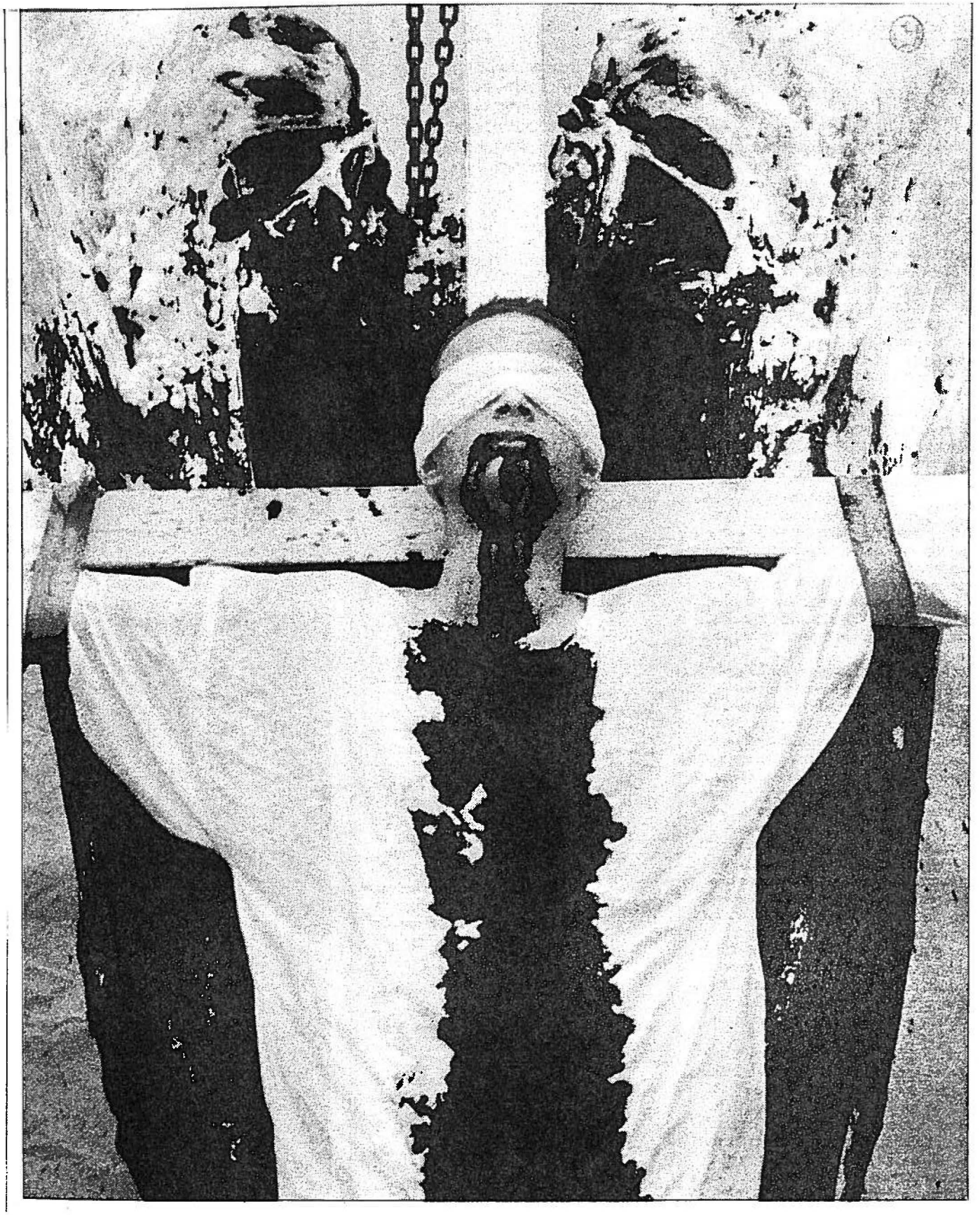

roldkarlen Hermann Nitsch
vinger knutten over
bjekter som han dresserer,
ver tilskuere, aktive
eltagere i orgierne og over
g selv, som i pinsel, smerte
g seksuel orgasme
vervældes med blod,
dvolde, slagtede dyr, lort
g korsfæstede
ristusepigoner

ORGIETEATER på Schloss Prinzendorf. Offer og opstandelse er to ekstreme livsvvilkår der forenes i Nitsch' orgieteater

(INFORMATION 1.11.91 s.7)

Profant drama der kristne symboler brukes og blandes med annet kulturelt arvegods i håp om å vekke og forløse eksistensielle følelser hos publikum.

KRUSIFIKS I TRADISJONELL FORM

Korshøyden i Litauen er et nasjonalt symbol for landets frihetskamp. I følge histo-rien ble et kapell begravet på dette sted, med de troende fanget inne i kapellet. Dådden ble begått av erobrere fra Øst. Etter denne hendelsen har man reist kors på høyden, og stedet ble tidlig et kjent valfartssted. Så sent som i 1975 prøvde kom-munistene å fjerne samtlige kors på stedet, men fånyttes. I dag symboliserer hvert kors èn av ofrene for kommunismens terror.

foto: NTB

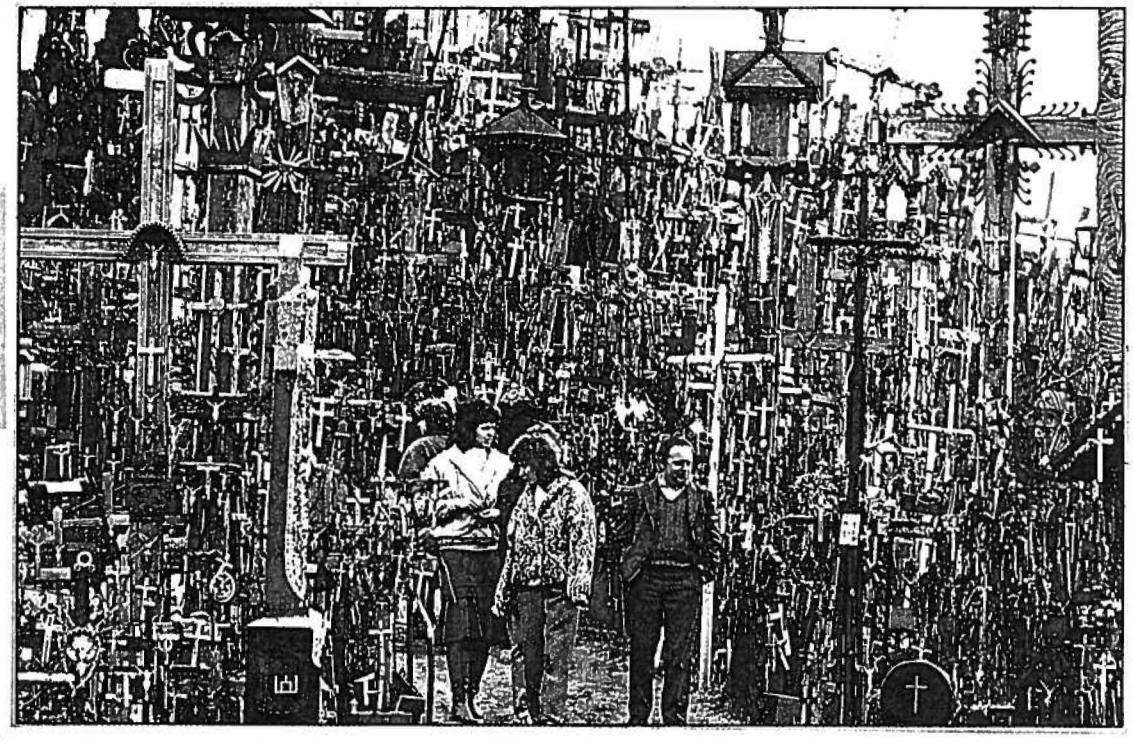

ROPET FRA ØST, ÅRG. 21, nr. 1 (1991)

NATIONAL GEOGRAPHIC, VOL. 178, No. 5, nov 1990, s. 34-35.

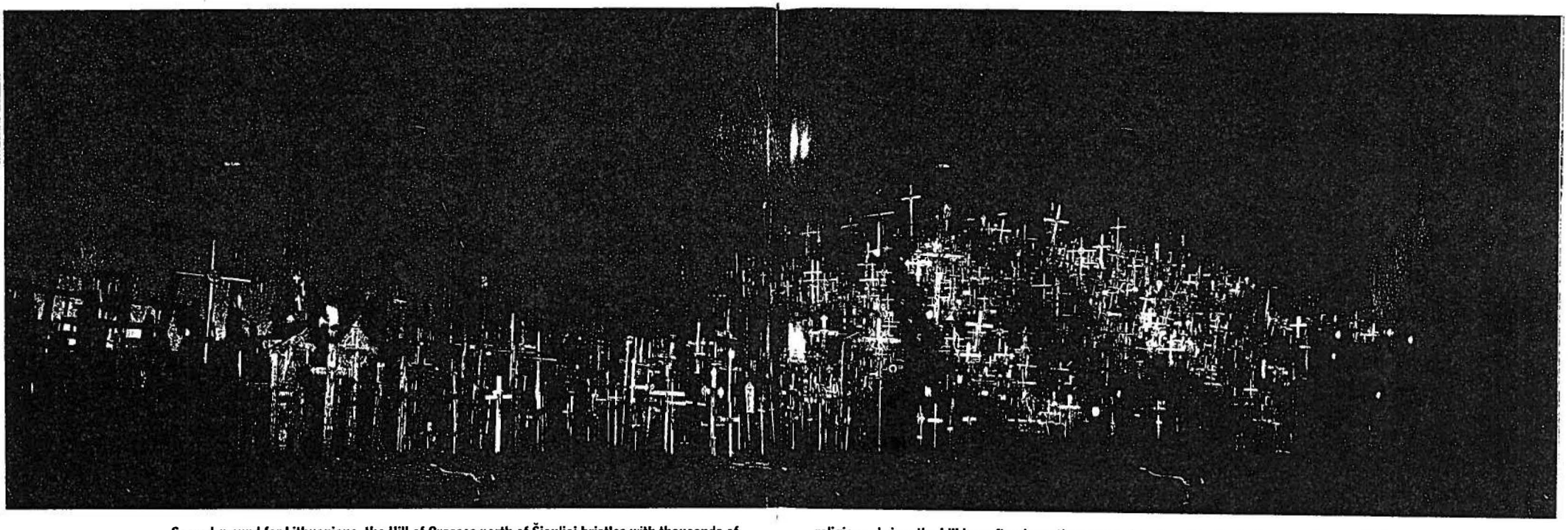

Sacred ground for Lithuanians, the Hill of Crosses north of Šiauliai bristles with thousands of crosses erected over the years by the faithful to honor their dead. As much a patriotic as a religious shrine, the hill has often been the target of contempt by Soviet troops, who razed it in 1961 and again in 1975. The crosses were quietly replaced under cover of night.

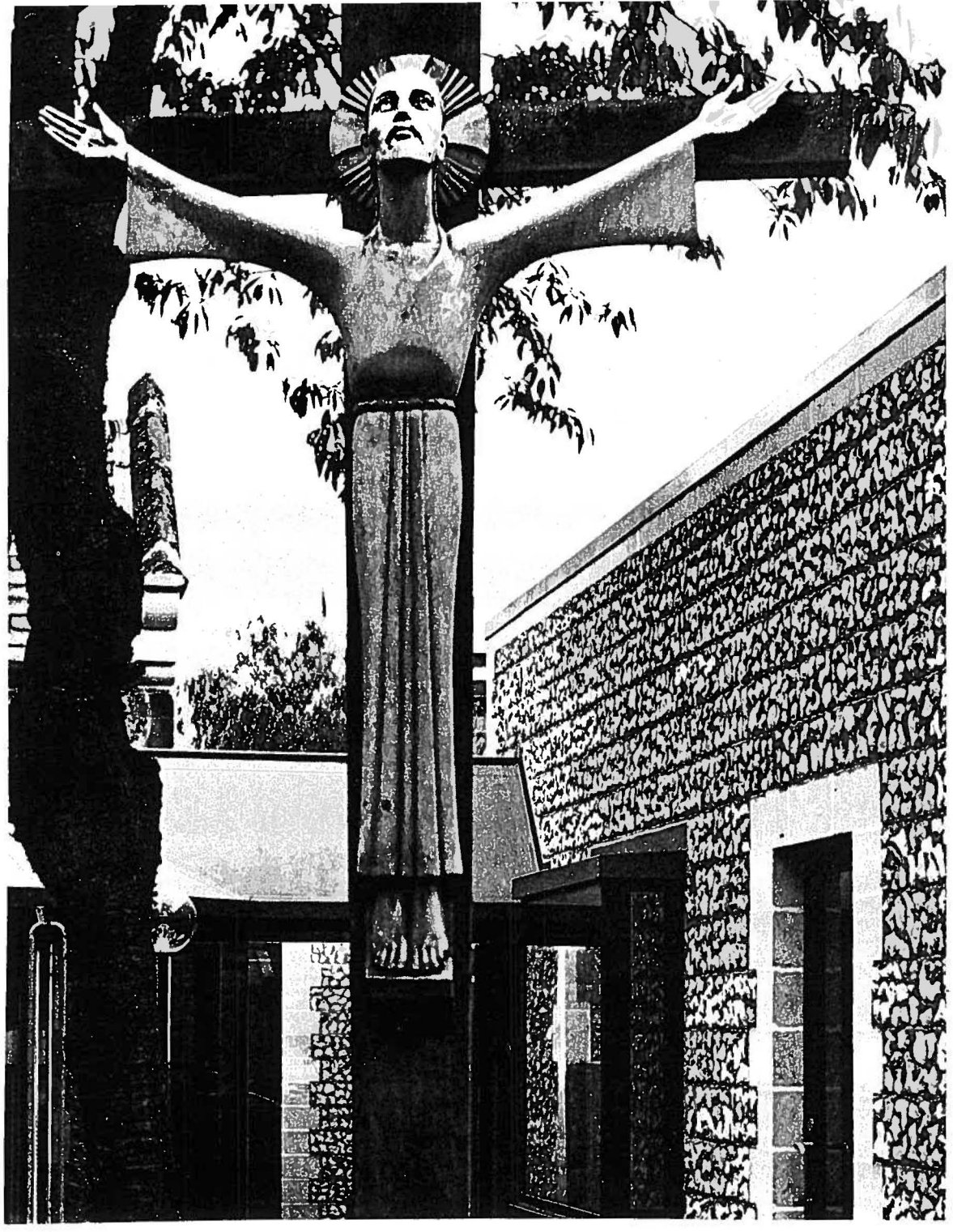

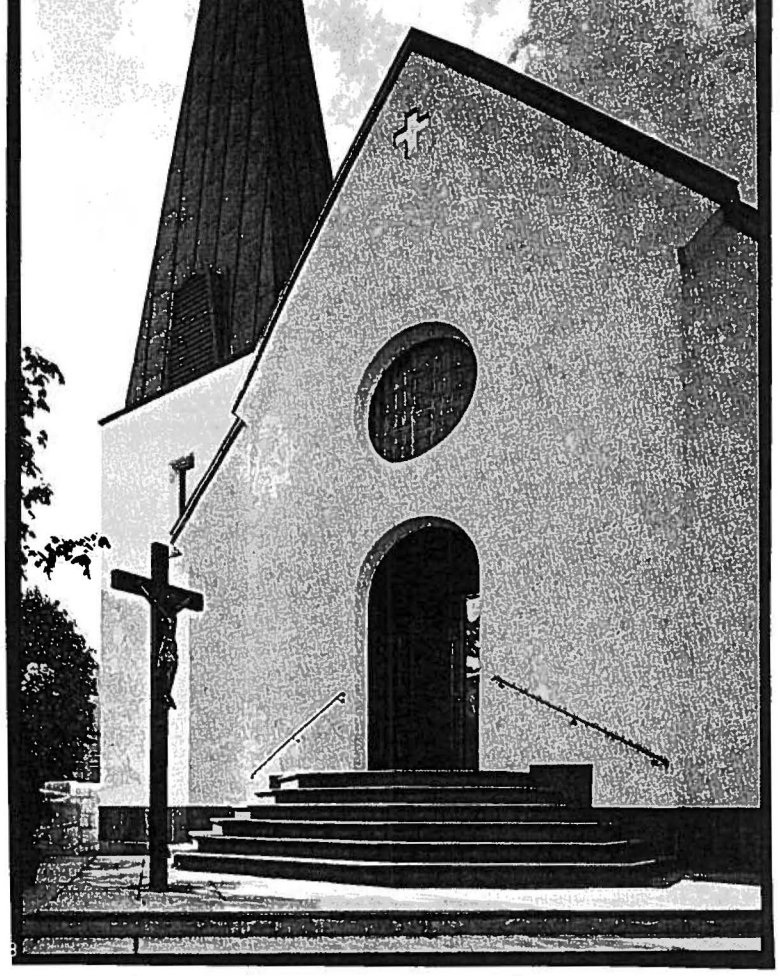

ST. SVITHUN KATOLSKE KIRKE, STAVANGER

UT FRA KIRKENS EGET ØNSKE OM MODERNE KIRKEKUNST I MODERNE KIRKER, SKULLE VI VENTET NOE MINDRE KONVENSJONELT ENN DETTE.
(BYGGEKUNST 5/1983, s.235)

TRADISJONELT KRUSIFIKS LAGET IDAG
CONCRETE QUARTERLY 118, JULY-SEPT. 1978

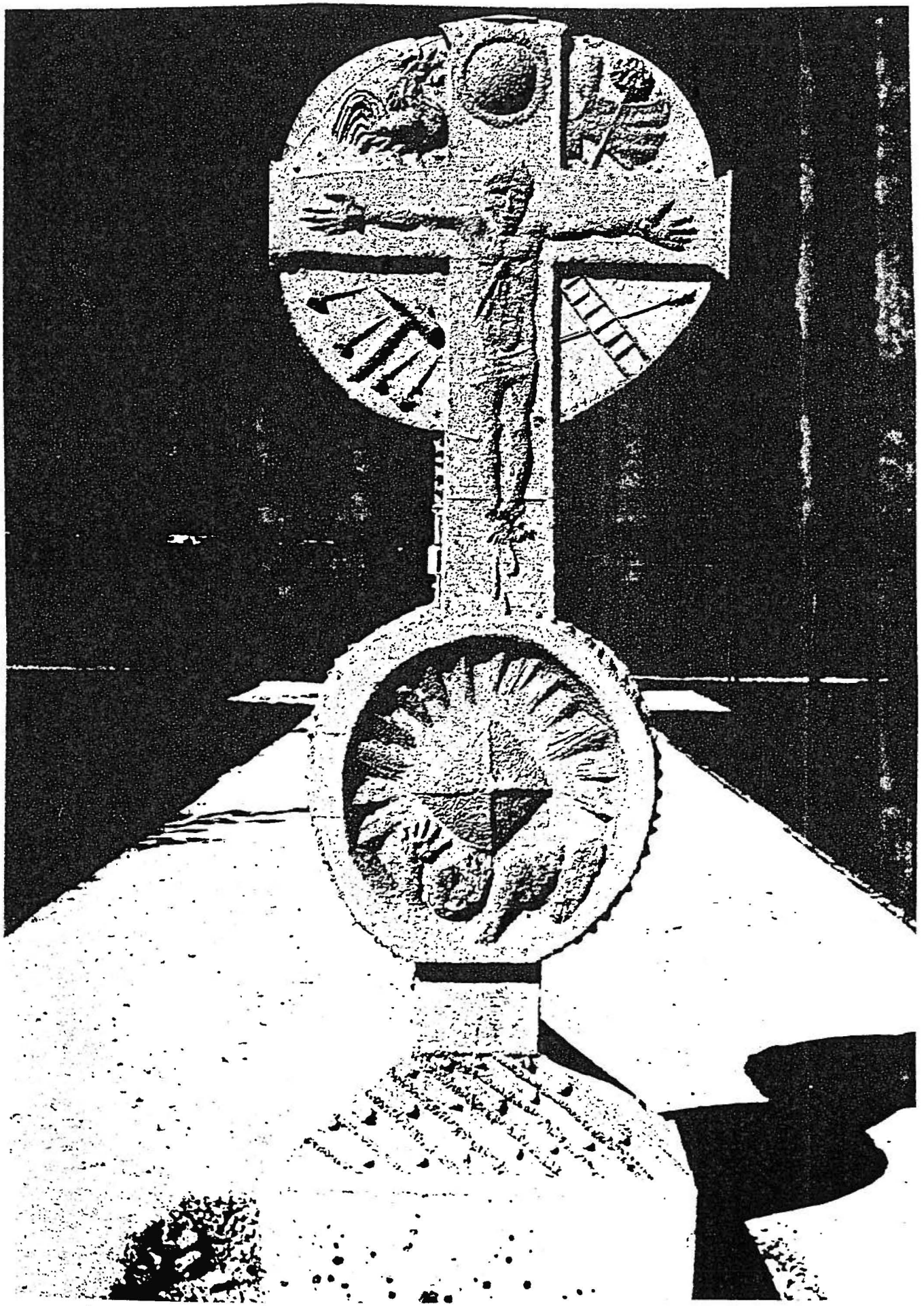

KRUSIFIKS FRA VESTSIDEN i ST. CHRISTOPHORUS, AUTOBAHNKIRCHE BADEN-BADEN, 1978

S.47 i DM JAHRG. 33, H. 1 (1980)

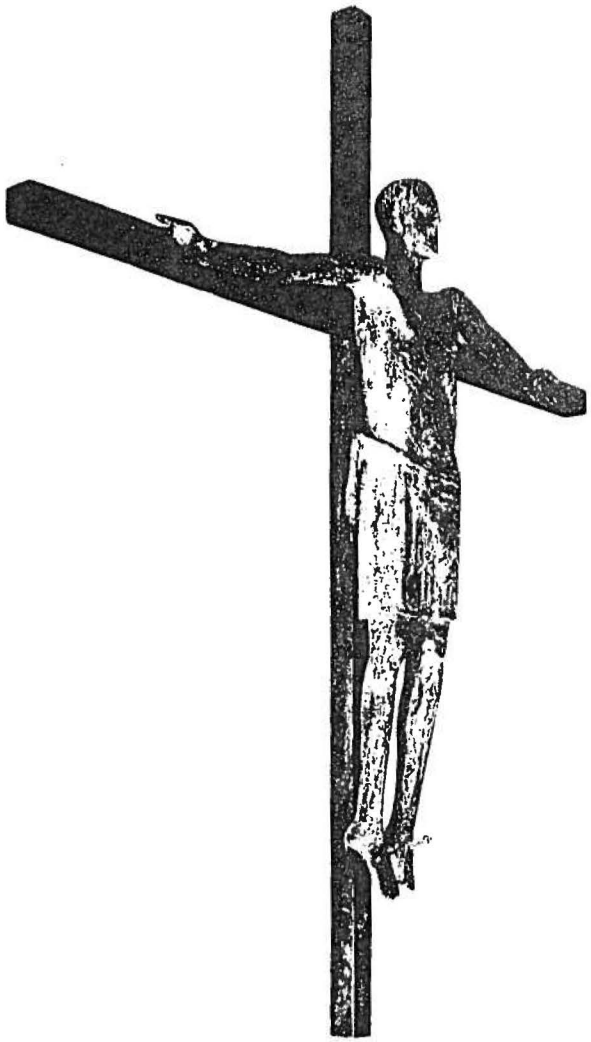

Bronzekreuz „Erlösung" im Hörsaal der kath. Akademie Bayern in München, 1965

CHRISTINE STADLER
S.10 i DM, JAHRG. 32, H.1
(1979)

Kreuz aus Polyester-Harz von Gottfried Kappen (i).
Höhe: 2,20 m, Breite: 1,80 m

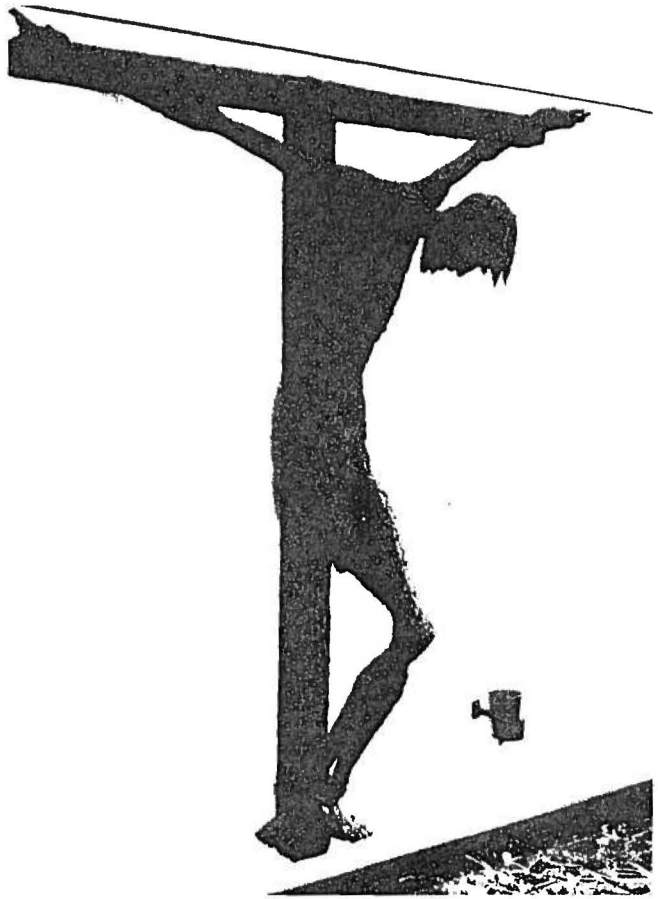

S.163 i DM, JAHRG. 36, H.2
(1983)

dres Serrano: Piss Christ, fotgrafi av et krusifiks nedsenket i et kar fylt av
tografens urin. Serrano er oppdratt katolsk og uttaler til Aftenposten 6.9.91
unst handler blant annet om å være ærlig mot seg selv. Og for meg er religioner
kroppen to av de tingene jeg er aller mest fascinert av. Når jeg derfor bruke
oppsvæsker i arbeidet med religiøse symboler, er det for å klargjøre og for-
erke min tilknytning til det religiøse. For meg er ikke dette ekkelt og
elikat. Tvertimot blir det min måte å "erobre" symbolene og skjønnheten på."
lledkunstneren nr.6-7/1991, forsiden

Serrano fotograferer et krusifiks nedsenket i et kar med hans egen urin. Han begrunner sin handling utfra ønsket om å klargjøre og forsterke sin tilknytning til det religiøse.
Alle kulturers tabu overfor urin og faeces skriver seg fra elementær erfaring med sykdommer og begrunnes utfra hensiktsmessighet.
I liturgien dyppes krusifikset en gang i året ned i vann, det er påskenatt når dåpsvannet innvies og velsignes.
Serrano handler som kunstner utfra sine behov og ideer. Som rituale er hans handling å betrakte som en innvielse eller velsignelse av hans urin. Når han med katolsk bakgrunn velger å gjøre dette og stå offentlig frem med det, vet han at det ikke kan aksepteres. Å forbinde det alment akseptert urene med det like alment opplevede hellige objektet som krusifikset er, vanhelliger han det sett fra Kirkens side. Dette er blasfemi og i utgangspunktet en dødssynd, avhengig av graden av bevissthet om handlingen (Cath.enc. vol.2 s.730 og vol.9 s.533).
Serrano har levert et pent fotografi, et spekulativt mesterverk han er blitt verdensberømt for. Samtidig har han utelukket seg fra Kirken.
Han hadde hatt muligheten til å trekke idégrunnlaget vekk fra "Piss Christ", ved å kalle væsken noe annet, vann, tåke el.l., men han insisterer på at det er hans urin. Som tilskuer tvinger han meg til å ta stilling til Kristus i hans urin.
Hans verk peker i ekstrem grad tilbake på ham selv, ikke på Kristus. Han (mis-) bruker krusifikset i sin opplevelsesverden uavhengig av andres virkelighet.
Dette er ren narcissisme og utfra hans egen intensjon om å komme troen nærmere, totalt mislykket.

RESTAURERING / PARAFRASE OVER OPPRINNELIG FORM

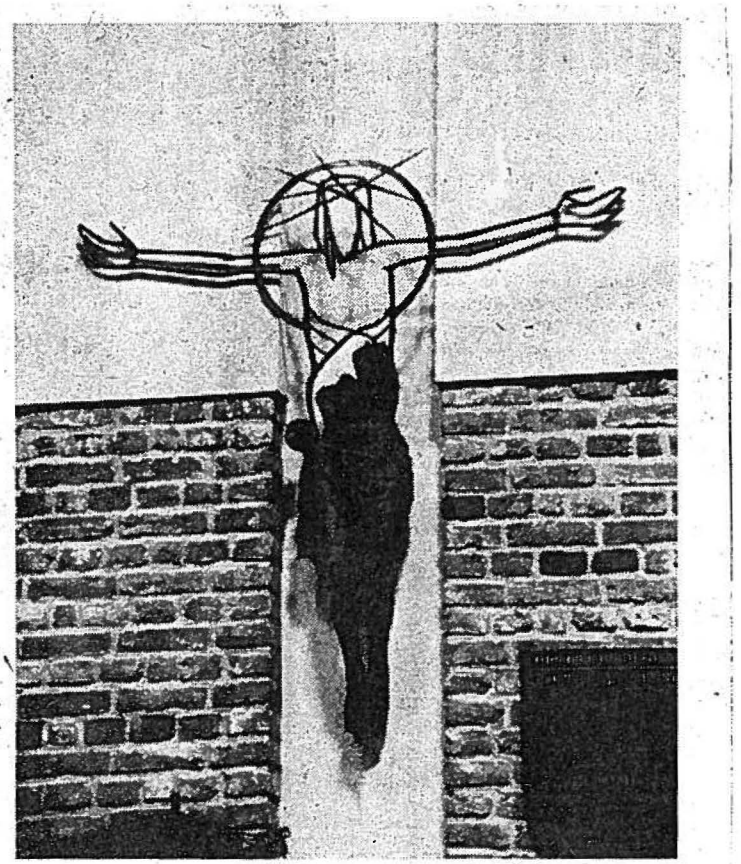

Fransiskansersøstrenes Kirke St. Martin i den gamle bydelen ble jevnet med jorden, og er nå ferdig restaurert. I ruinene fant man nederste del av den gamle Kristus-figuren som ble føyet sammen med en ny overdel i smijernskunst i stedet for å lage et surrogat. Et typisk utslag av polsk intellektualisme og kunst, og et meget virkningsfullt symbol over tidenes foreløpig siste vandaler.

...ant off the

(INFORMATION, datoen tapt)

KRUSIFIKS MED NAIVT UTTRYKK

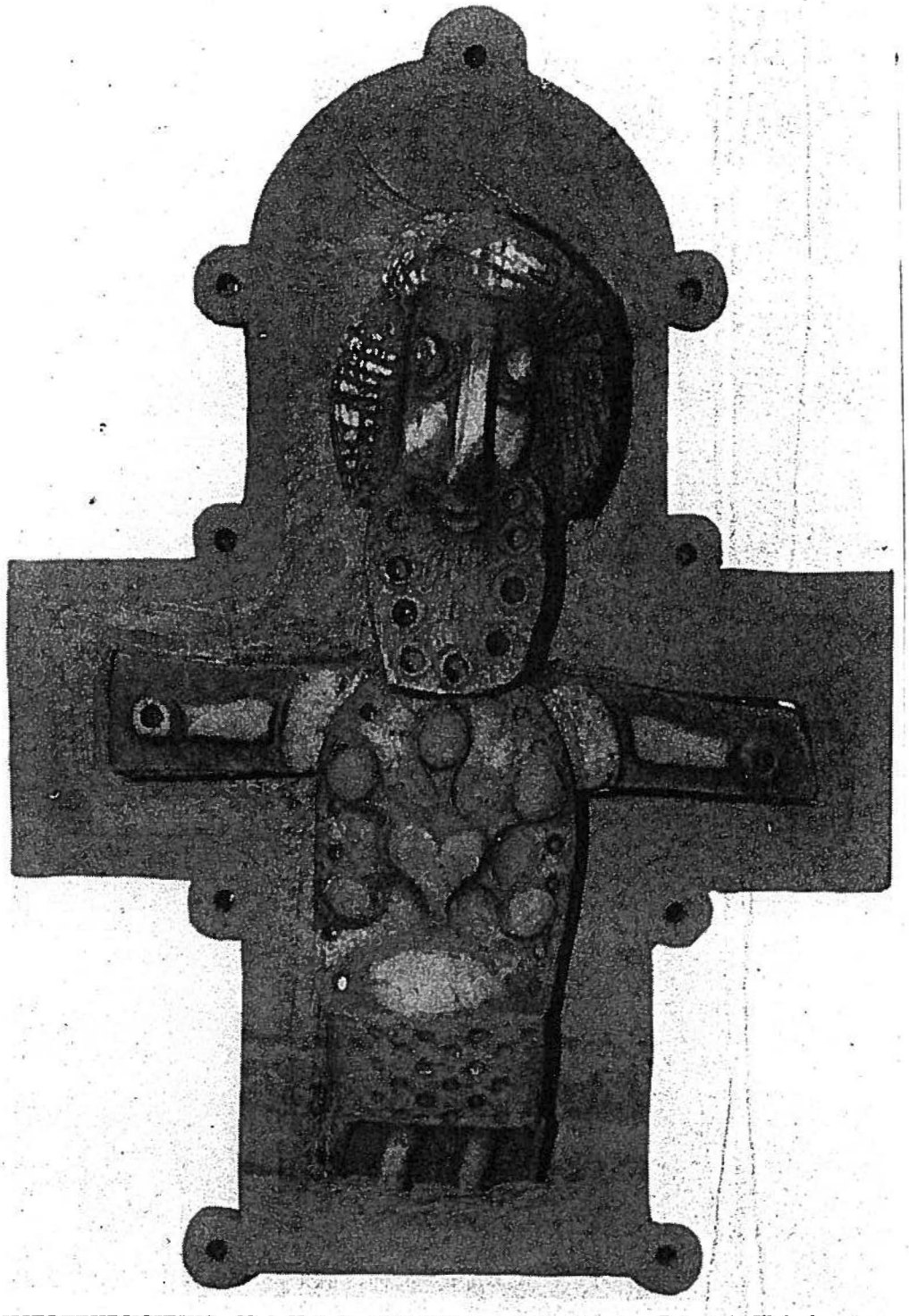

HJERTEKRUCIFIKS - *Niels Helledie. 1976. 38 X 54 cm, stentøj og træ. Privat eje. Ill. fra bogen*

INFORMATION, 22-23.12 1990

KROPPEN i KORSET

Studie zur modernen Apokalypse. Das Gegeneinander in Kunst, Apartheit, Ideologien. Religion wird unüberwindlich! - Bronze. Aluminium 1986, 60 cm

JOHANN WEINHART
S.49 i DM, JAHRG. 43, H.1, (1990)

KROPPEN SOM TOMROM

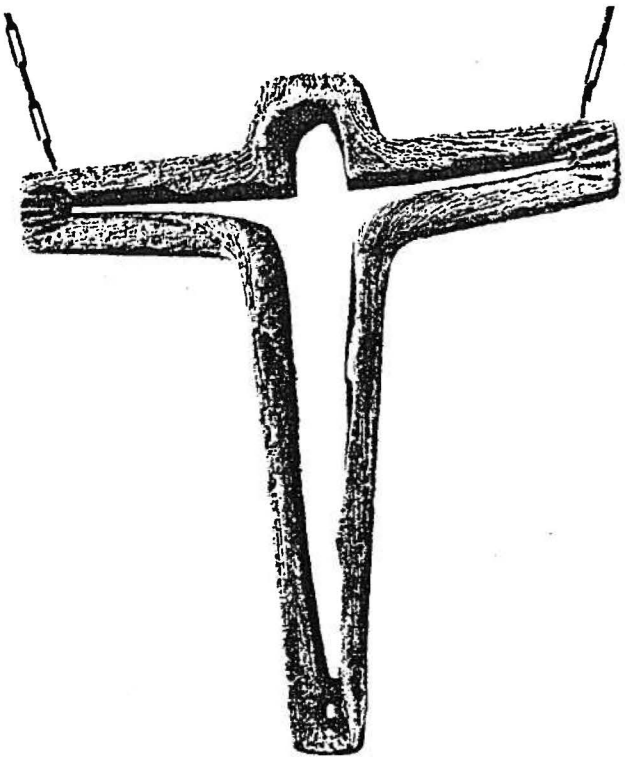

ULRICH CONRAD
HENGEKORS i BRONSE i KIRCHE ZUM HEILIGEN KREUZ (EV.), HAMELN
S. 53 i DM
JAHRG. 28, H. 1 (1975)

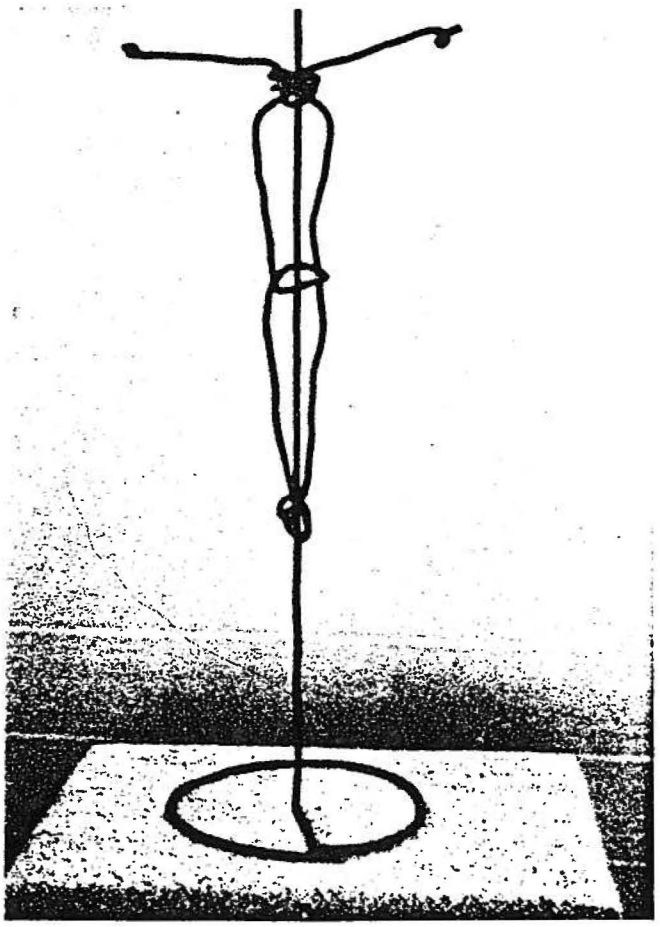

Cruzifixus, Tischkreuz „Entknotung des Verknoteten, 60 x 25 cm. Rundeisen 4 mm

LEO PETER
S. 151-2 i DM
JAHRG. 33, H. 2
(1980)

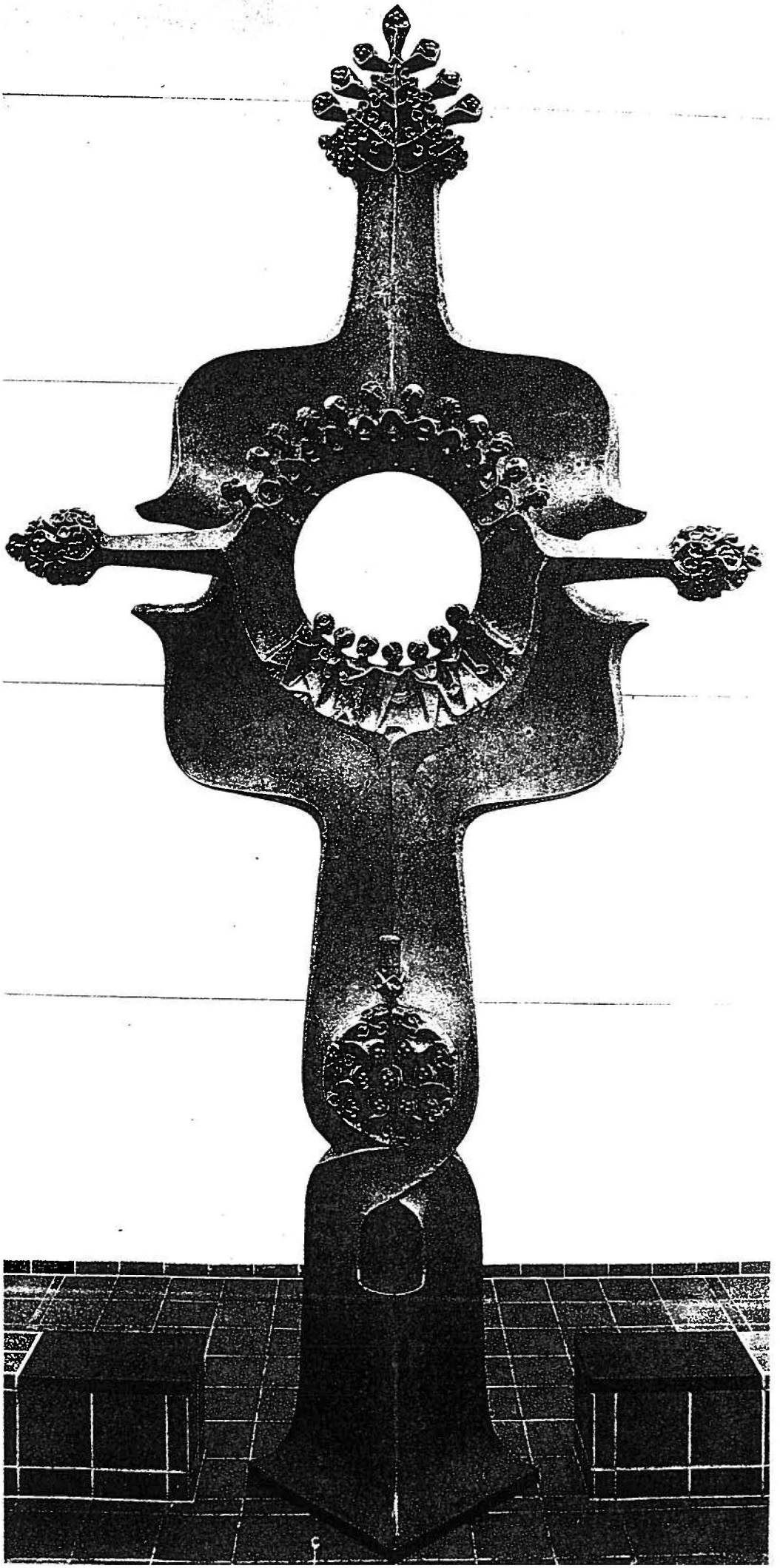

REINHOLD SCHRÖDER

KORSFORMET LYSTRE MED TABERNAKEL, 6M HØYT.

ST. GEORGS KIRKEN I HAMM./WEST F.

1984.

S. 15 i DM, JAHRG. 43, H. 1 (1990).

MYSTERIET SOM SIRKEL - KULE

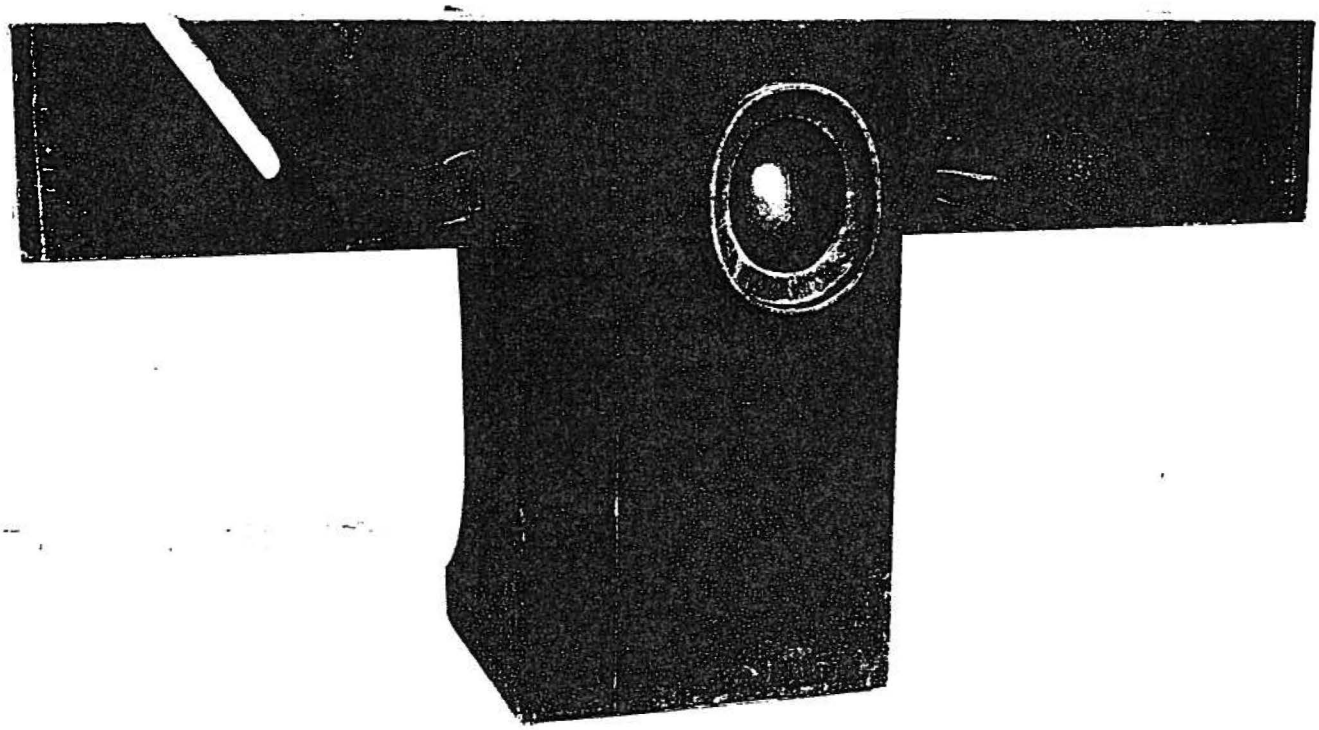

Caisson »Golgatha«, 1969, Leder dunkelbraun, Holz, 60 × 52 × 104 cm/203 × 30 × 32 cm

HORST EGON KALINOWSKI (van der GRINTEN 1984, s.135)

SITTENDE KRUSIFIKS

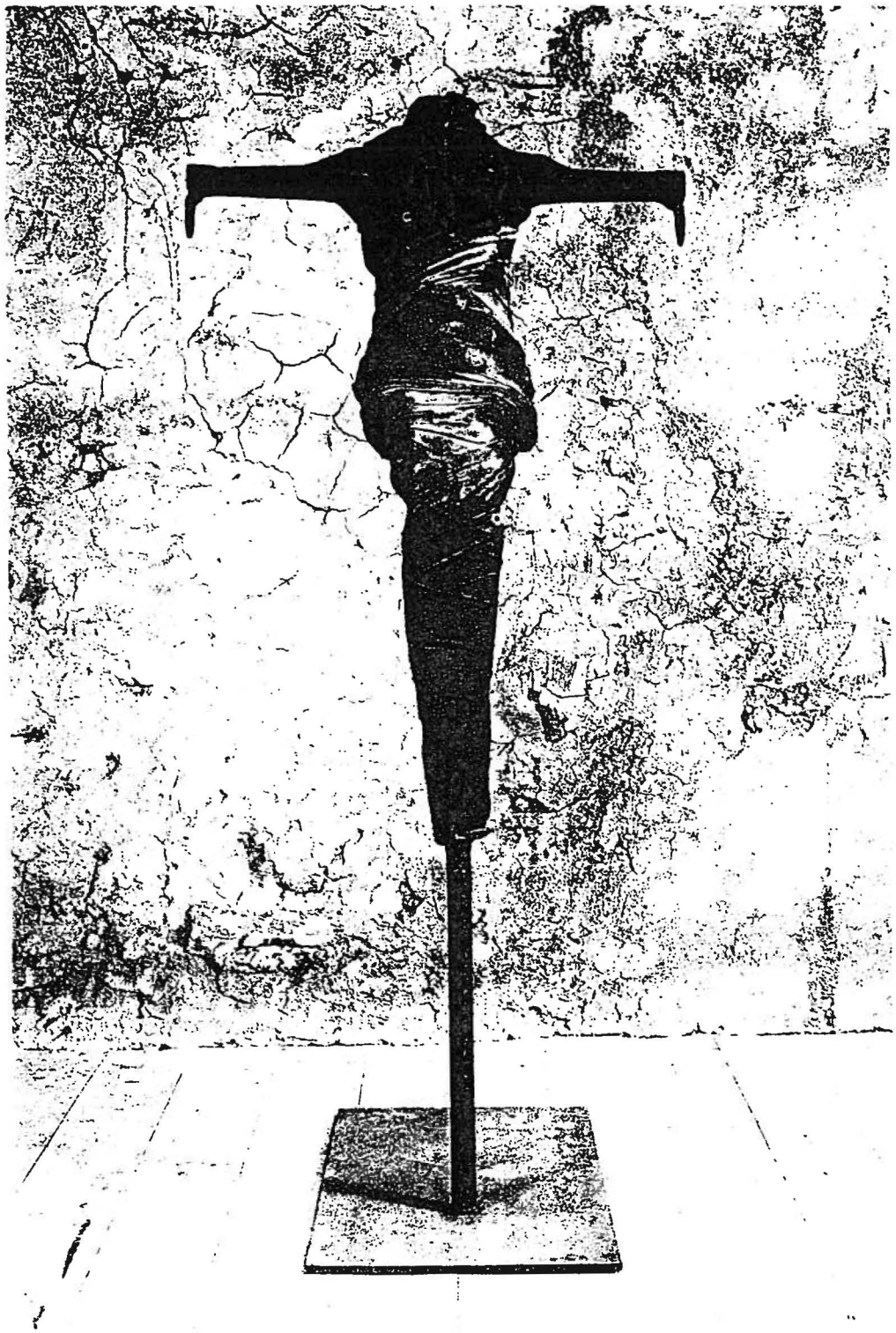

JÜRGEN BRODWOLF, "GROSSE SITZENDE" 1983
JERN, BLY, LIN, TRE, TJÆRE, 170cm HØY
S. 108 i DM, JAHRG. 40, H. 2 (1987)

Asmund Arle: Upphängd kropp, 1956.

(STENGÅRD 1984 s. 19)

Bror Hjorth betonade både i sina målningar och skulpturer Jesu mänskliga gestalt. Här mittscenen av altarreliefern a i Jukkasjärvi kyrka (1958) med den ångestfyllde Kristus som på en gång bär och stöder sig på korset. (B Rönnberg, Kiruna-bild)

(KILSTRØM 1989 s. 157)

MARIA MED JESUSBARNET SOM KRUSIFIKS

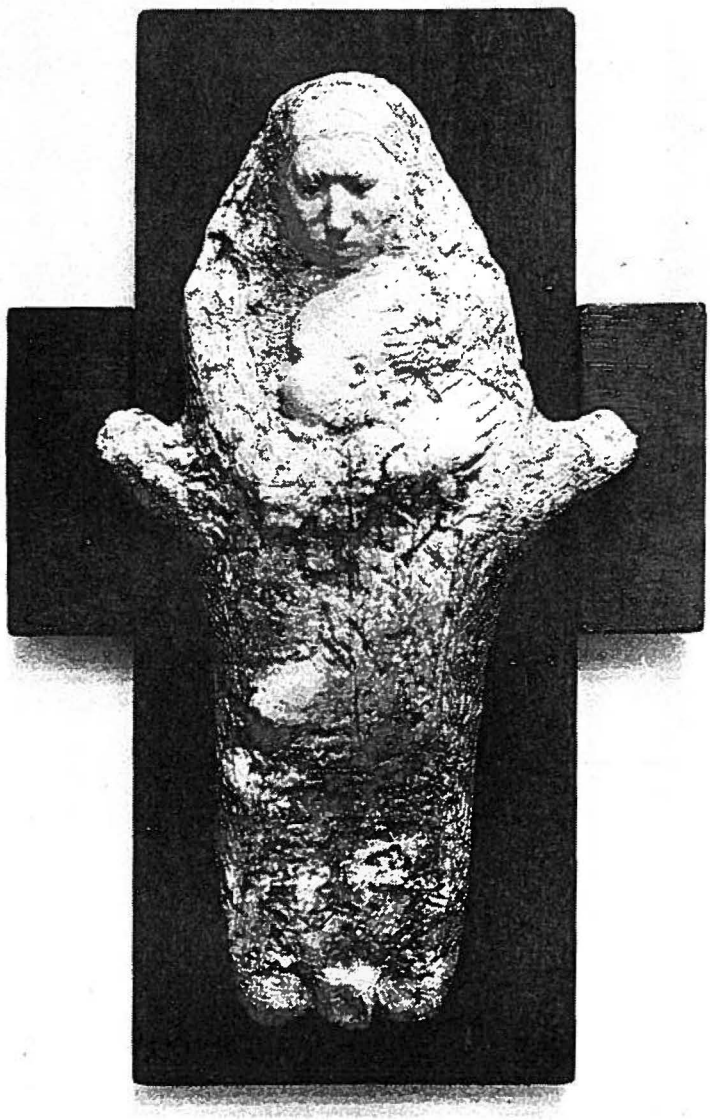

LENA LERVIK, "KORSFÄST" 1981
(STENGÅRD 1984 s. 61)

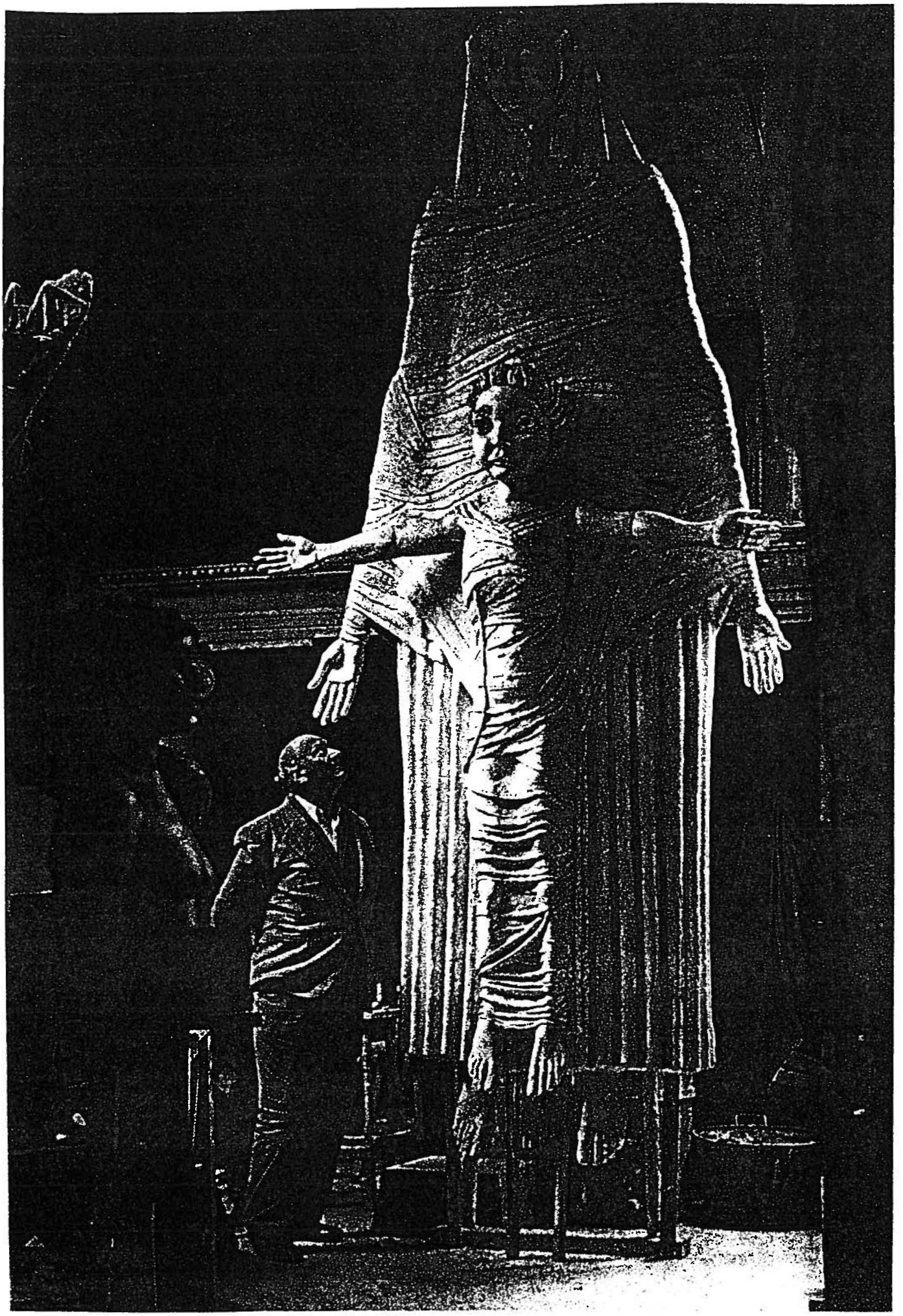

MADONNA MED BARN 1950, JACOB EPSTEIN (SILBER 1986 pl.34)

KRUSIFIKS MED KRISTUS SOM KVINNE

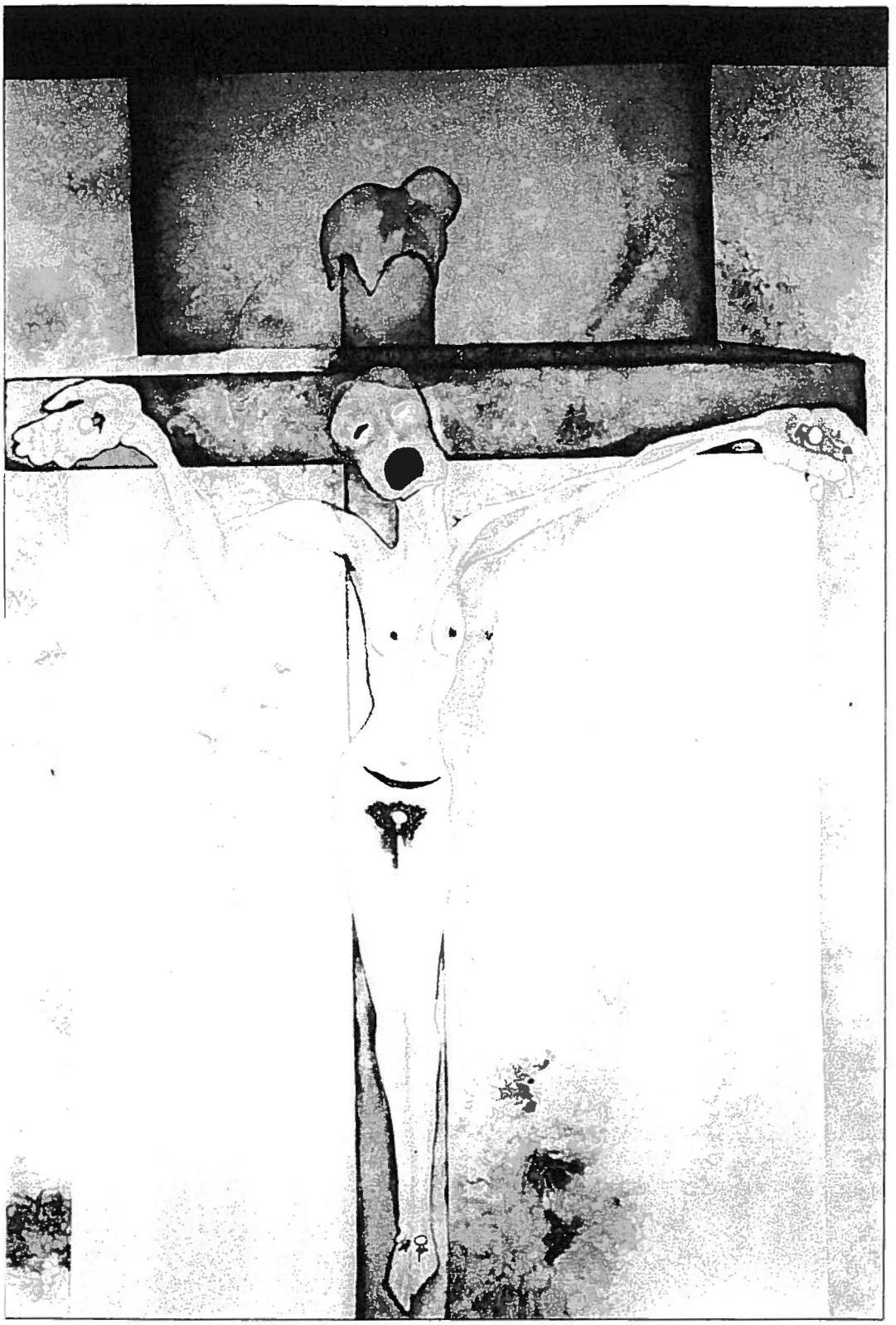

"The Silent Crucifixion," watercolor, 30" x 40", 1986.

...***G. Rae Ekman*** *works primarily in salt-watercolor and calligraphy. Her goal is to re-balance culture in order to help return the feminine element of God to the mainstream of Art and Life, and thus bring peace....*Artwork © G. Rae Ekman, 1986.

FRA :

WOMAN OF POWER
a magazine of feminism, spirituality and politics

s.51, spring 1987 (CAMBRIDGE MA)

KROPPEN SOM KORS

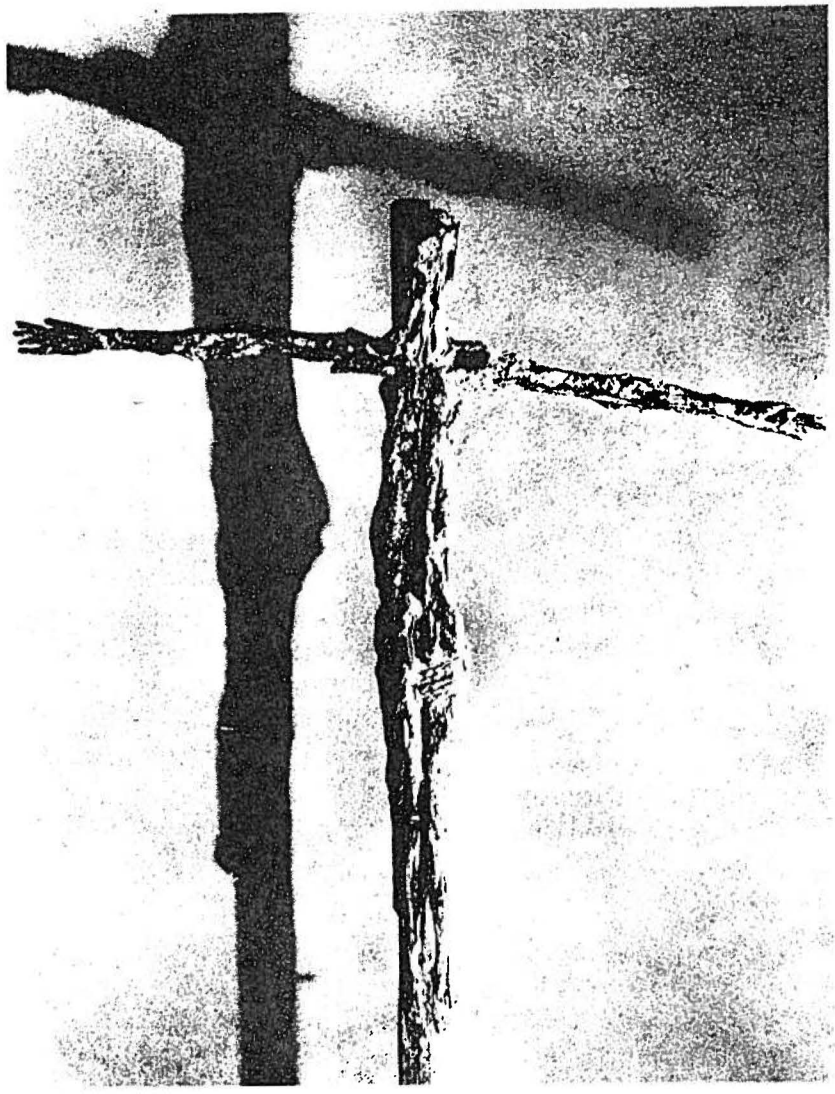

Germaine Richier: lidandekrucifix i kyrkan i Assy, Frankrike, 1950.

STENGÅRD 1984, s.18

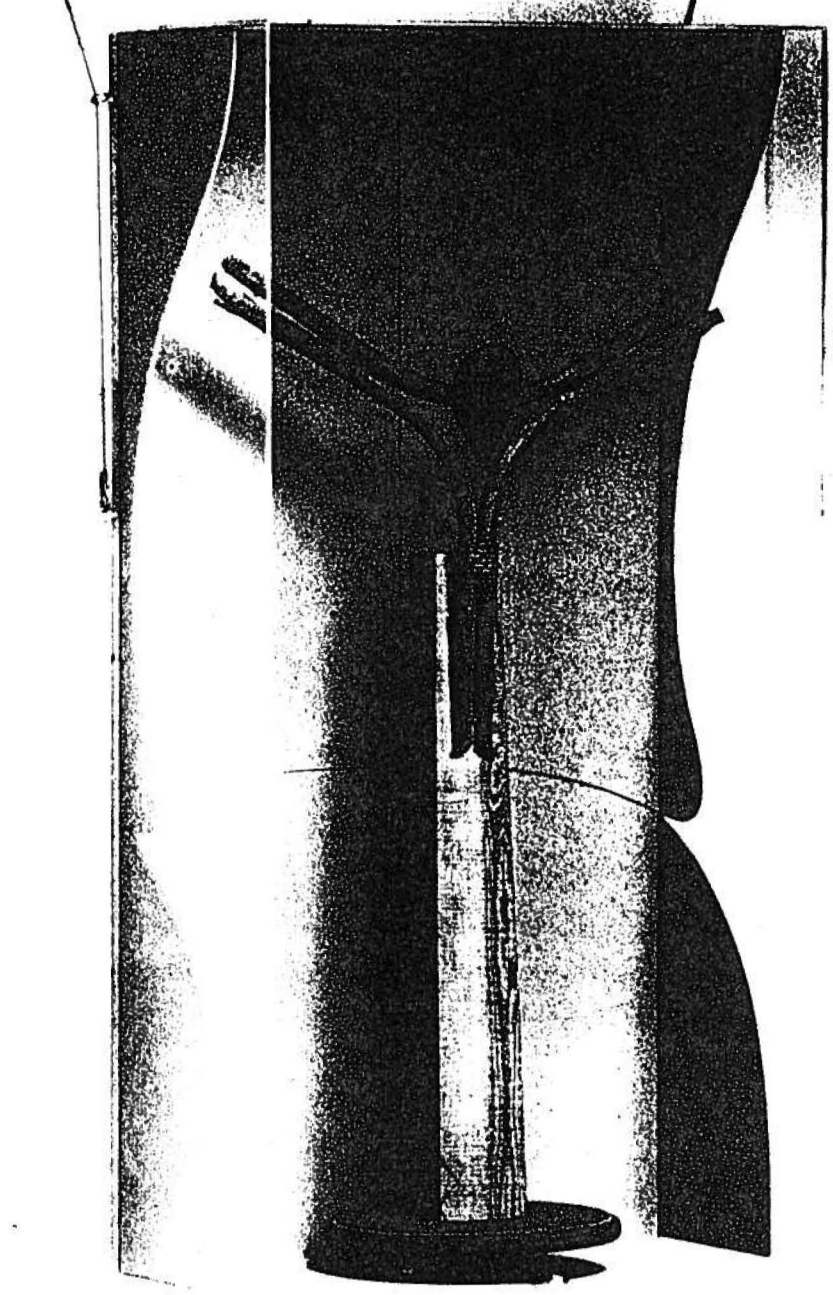

Synthesis, 1968–72, Fundholz, Rohr, Eisen, Pappe, Farbe in Plexiglaskasten, 121 × 61 × 31 cm

HOLGER RUNGE (van der GRINTEN 1984 s.29)

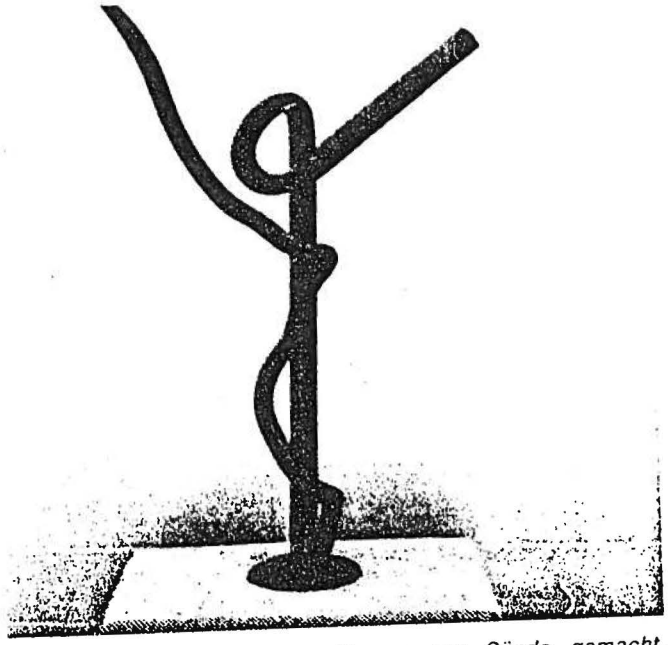

Schlangenkreuz. Er hat ihn für uns zur Sünde gemacht.
64 x 46 cm, Vierkanteisen 25 mm, Rundeisen 24 mm

LEO PETER, S. 151 i DM, JAHRG. 33, H. 2 (1980)

FRANZ GUTMANN

Kruzifix, 1965/67, aus dem Kreuzweg für St. Elisabeth, Freiburg-Zähringen.
Eichenholz, Stacheldraht, Leinen, 225 × 225 × 45 cm

(van der GRINTEN 1984, S. 24)

KORSET FORSVINNER

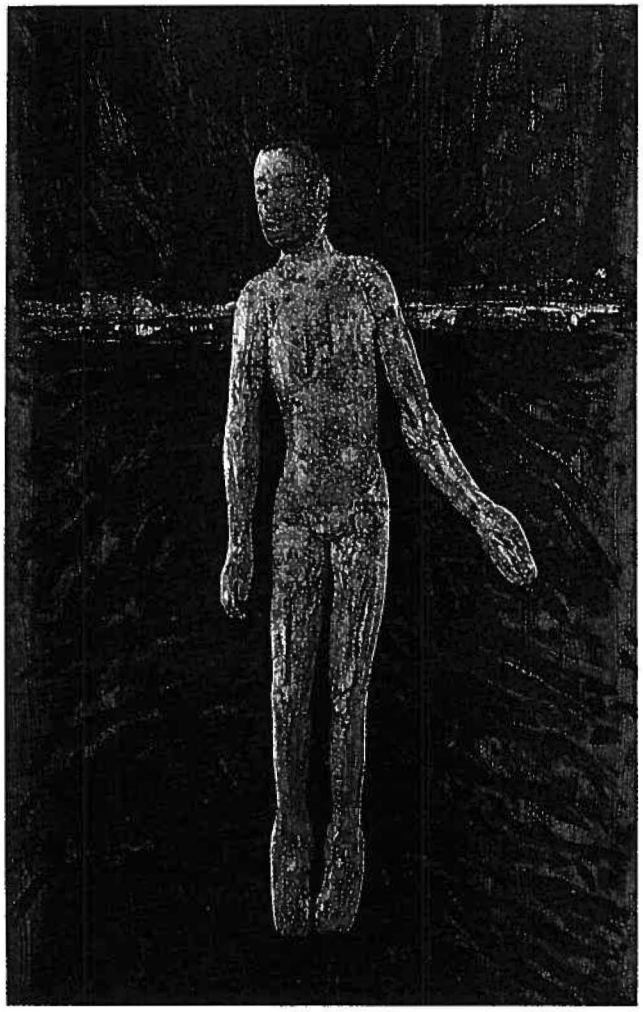

GUNNAR TORVUND
UTSMYKNING i EIDSVÅG KIRKE
1982
(BYGGEKUNST 5/1983 s.251)

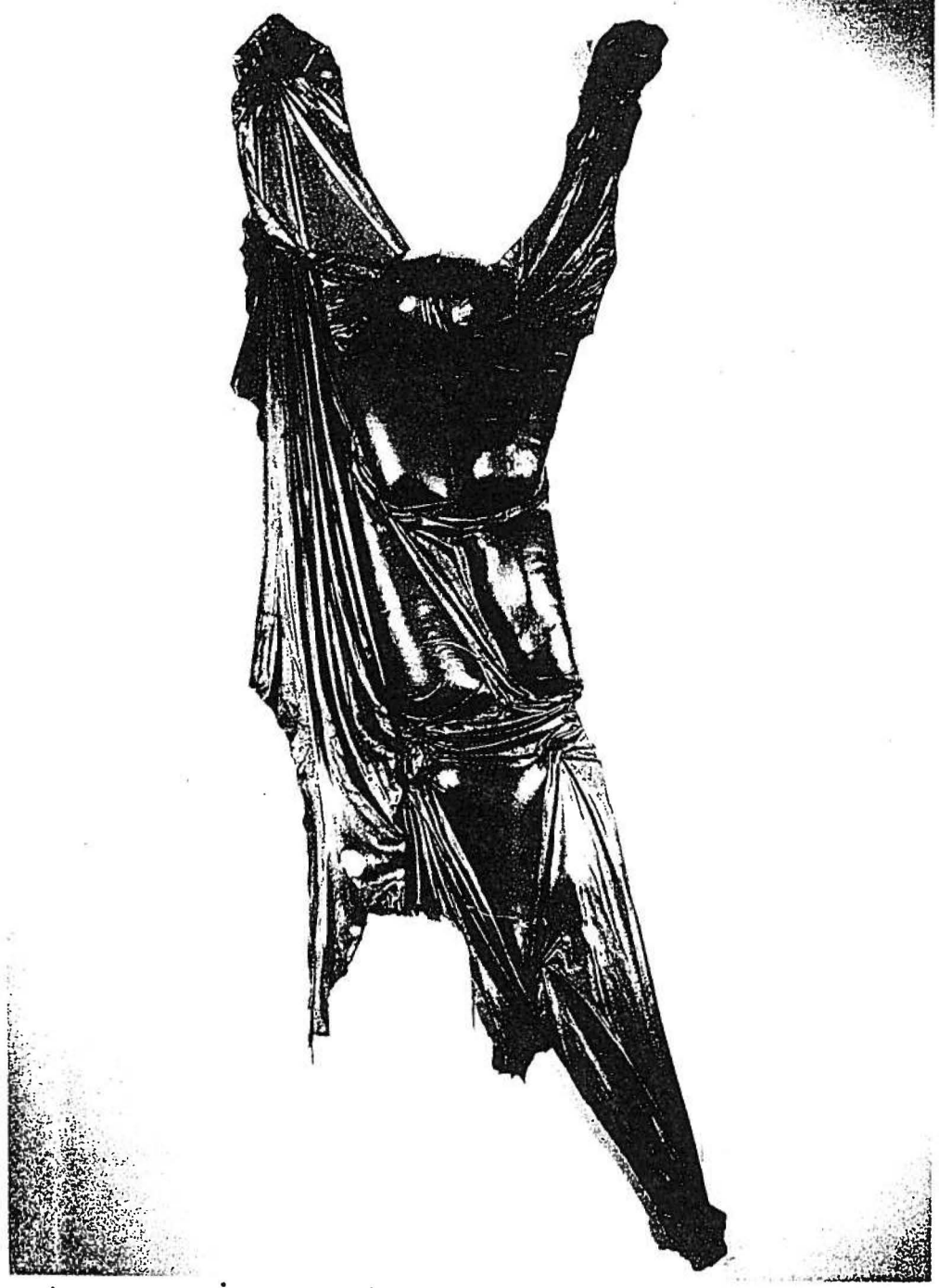

H.E. KALINOWSKI, "TRANSFIGURATION", SKINN
(HERTIN und SCHWEBEL 1988 s.97)

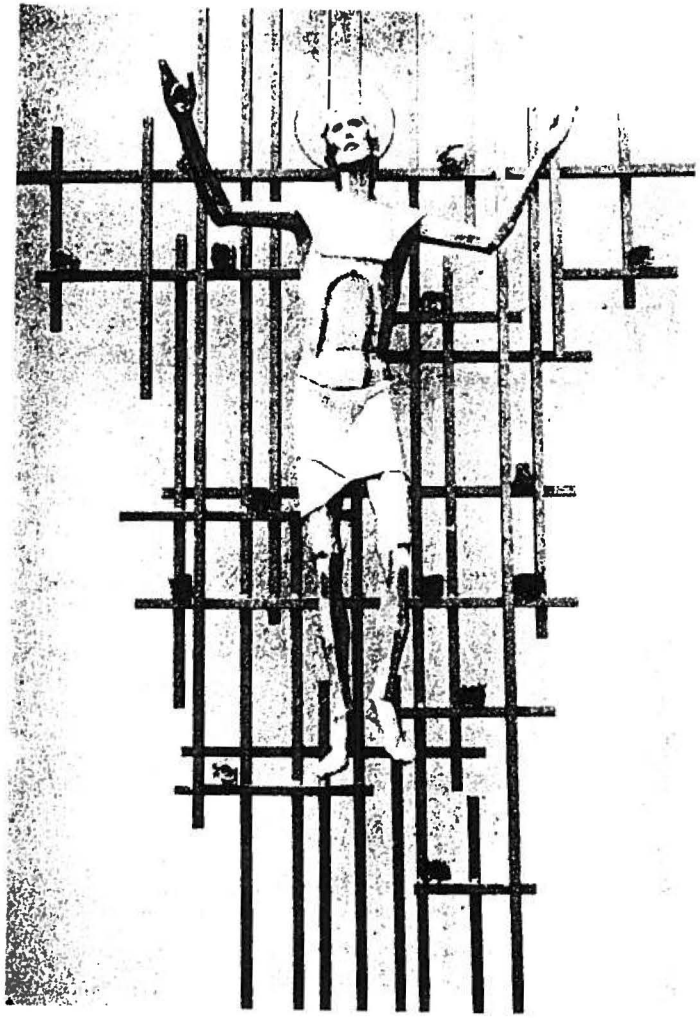

KRISTUSFREMSTILLING FRA SCUOLA BEATO ANGELICO (ARTE CRISTIANA fascicolo 732, 1989, vol. LXXVII, baksiden)

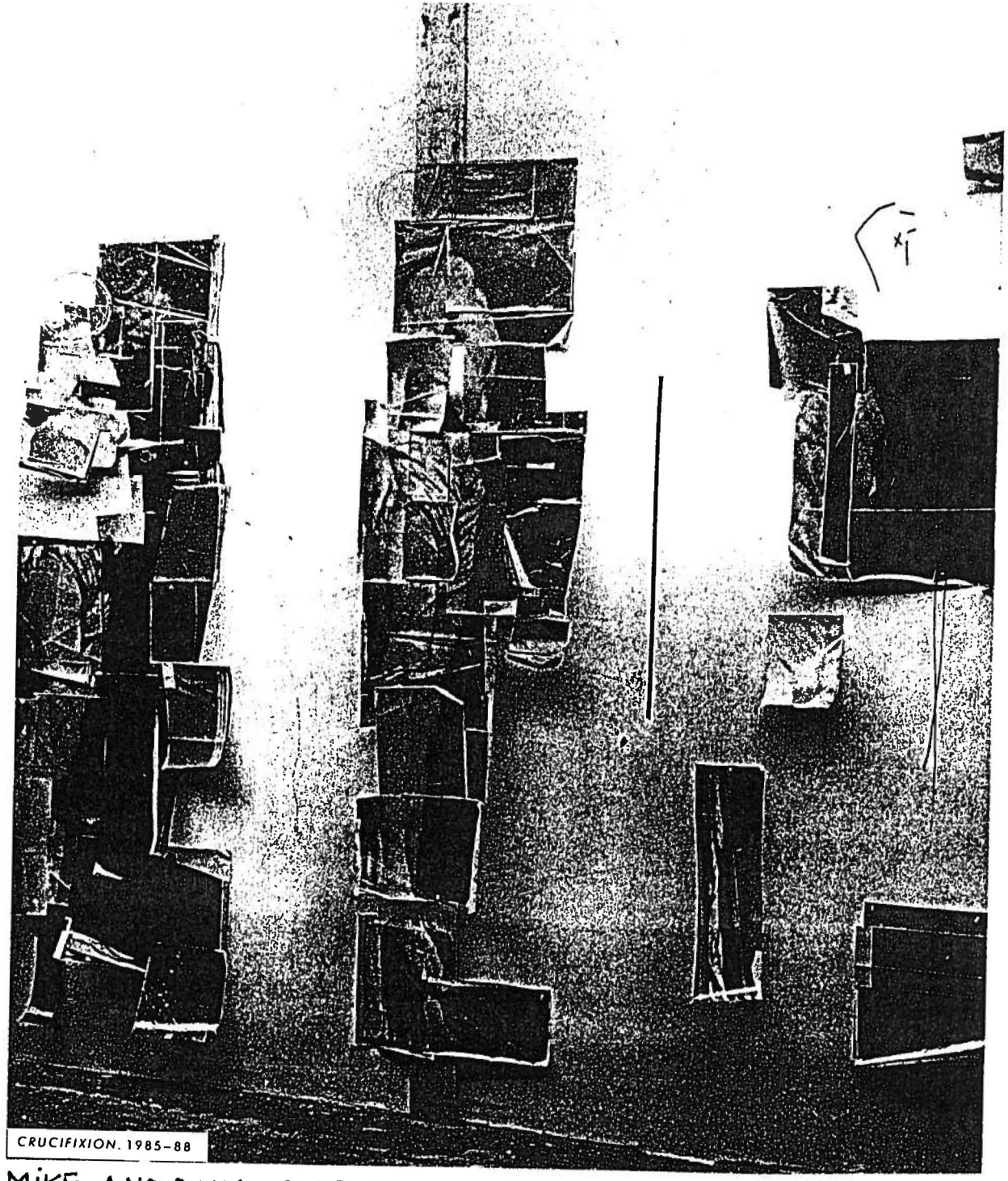

MIKE AND DOUG STAR, FOTOMONTASJE (GRUNDBERG 1990, s. 12)

KROPPEN REDUSERES

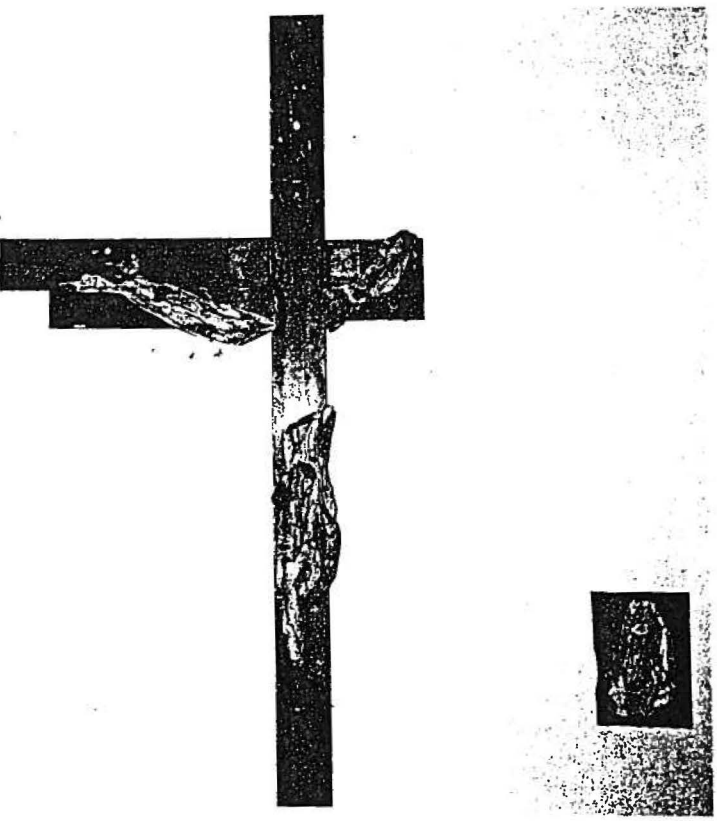

Christoph Seidel, Kreuz, 1990
150 cm x 100 cm, geschweißte Flacheisen, 3 aufgesetzte Holzelemente, teilweise mit Dispersionsfarbe bemalt, mit Klarlack konserviert. Seitenelement: 25 cm x 15 cm Flacheisen, aufgesetztes Element aus der Entstehung der Kreuzfragmente, teilweise bemalt und mit Klarlack konserviert. Die Arbeit ist im Bonhoeffer-Gemeindehaus der ev. Kirchengemeinde in Essen-Kettwig angebracht

S. 336 i D.M
JAHRG. 43, H. 4 (1990)

HORST EGON KALINOWSKI
(Van der GRINTEN 1984
S. 136)

»Penitent« Büßer, 1978, Holz, schwarzes Leder, 275 × 100 × 40 cm, Hessisches Landesmuseum, Darmstadt

KORS i JULIACA, PERU (FOTO ASLE JØSSANG)
(A-MAGASINET (AFTENPOSTEN) 22.11.91, s.14-15)

REDUSERES

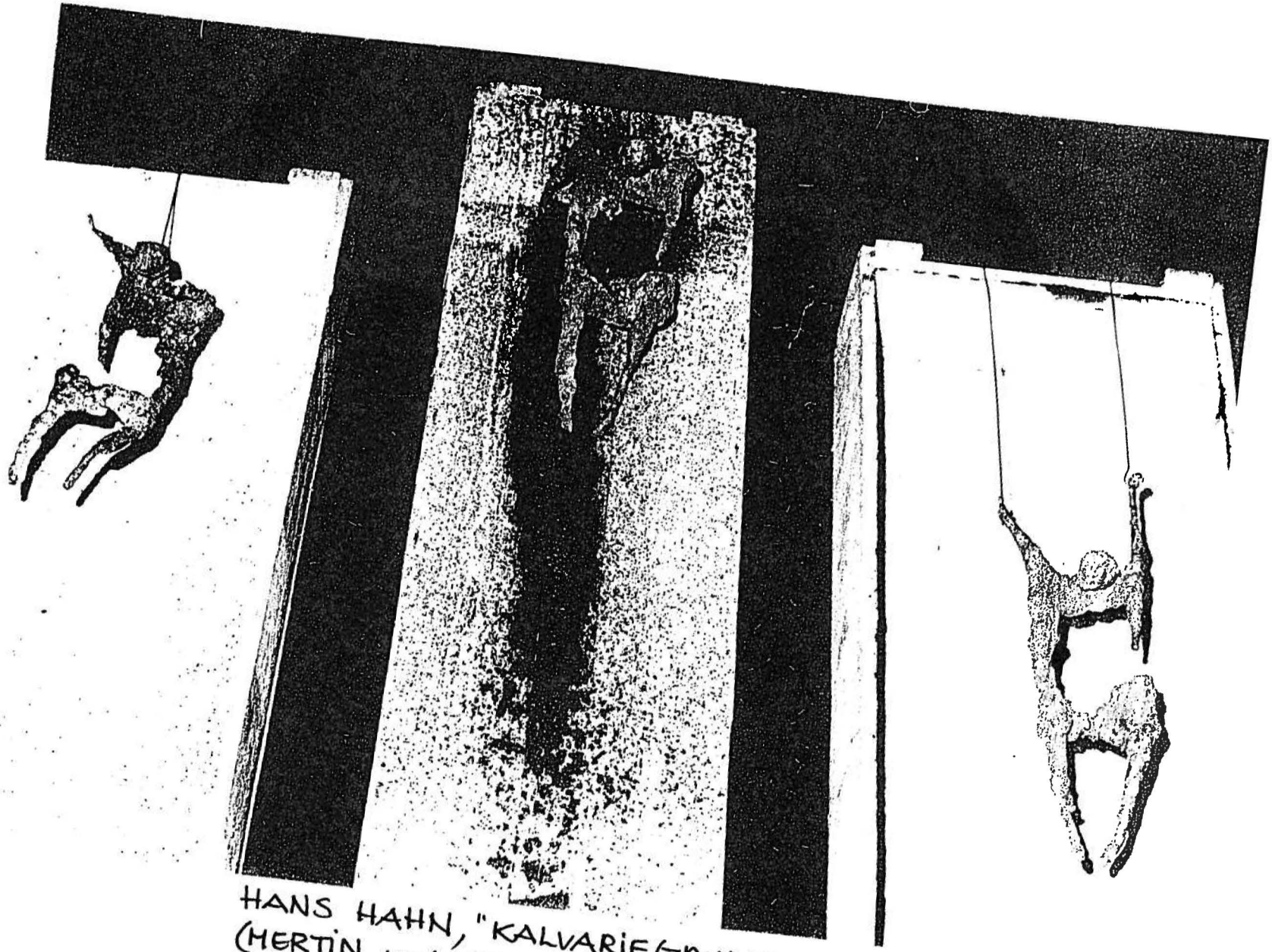

HANS HAHN, "KALVARIEGRUPPE" 1986
(HERTIN und SCHWEBEL 1988, s. 56)

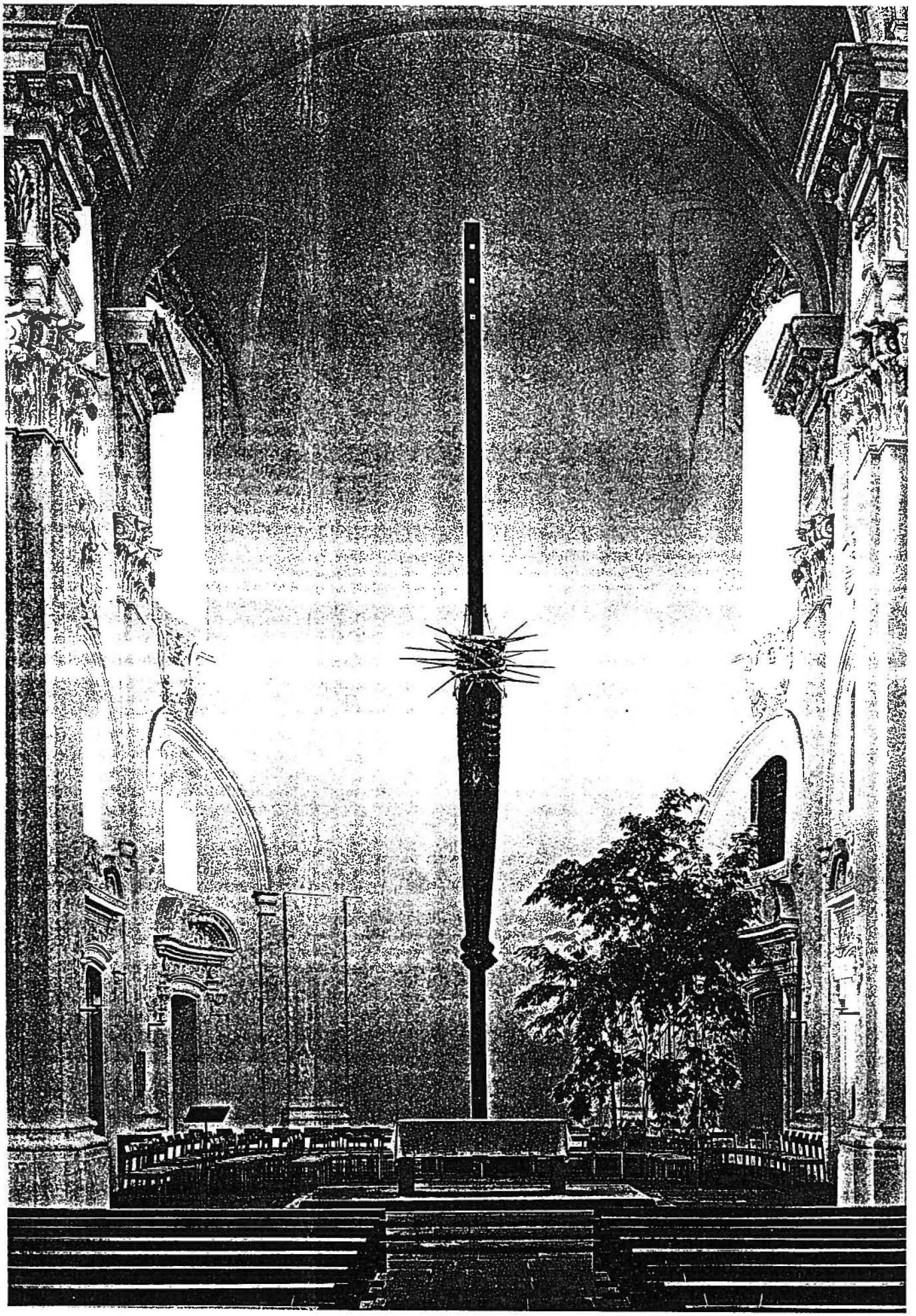

FRANZ GUTMANN, "DEN KORSFESTEDE" i UNIVERSITETSKIRKEN i FREIBURG.
s. 215-216 i DM, JAHRG. 42, H. 3 (1983)

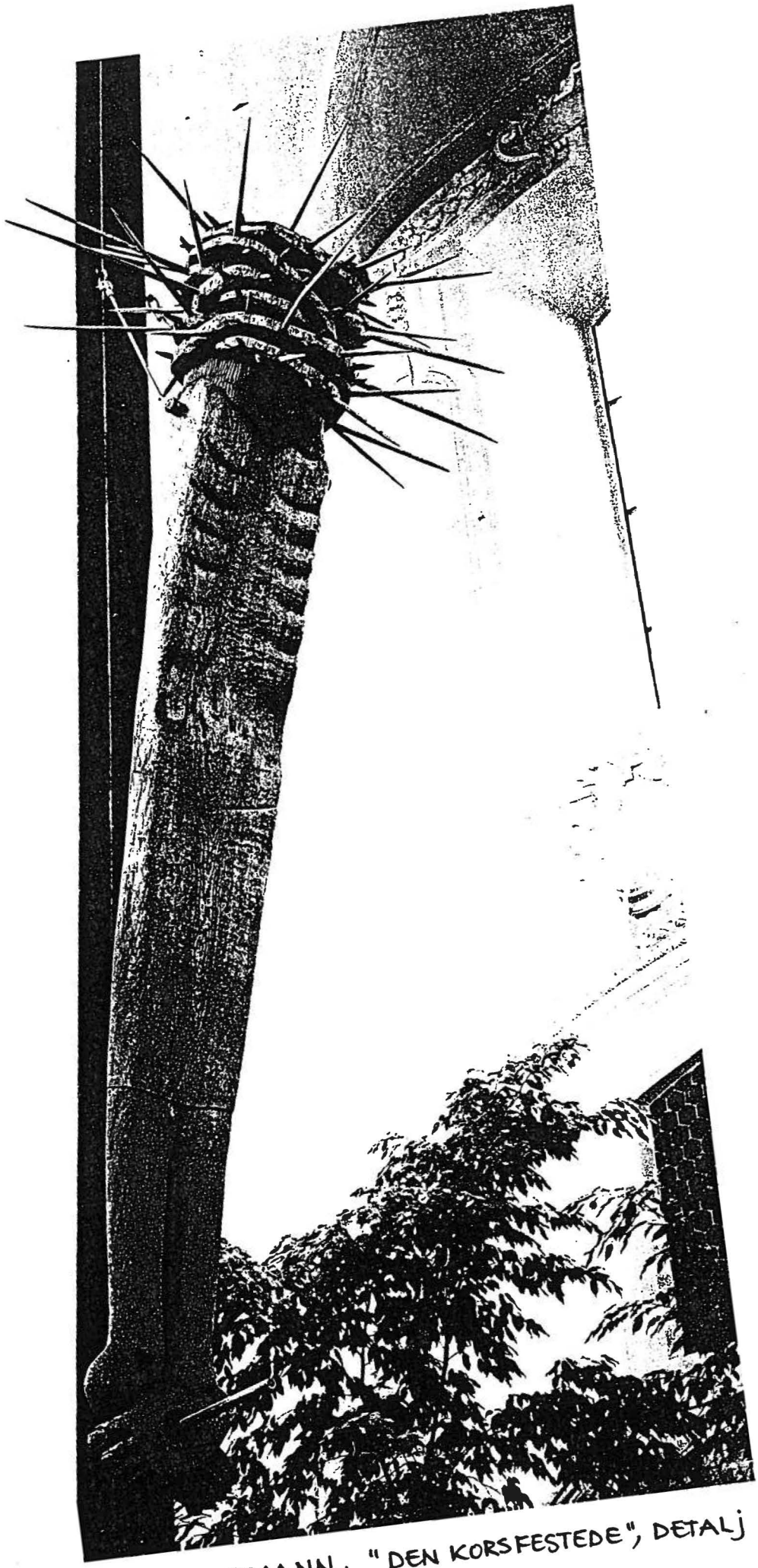

FRANZ GUTMANN, "DEN KORSFESTEDE", DETALJ

KRUSIFIKSET ABSTRAHERES

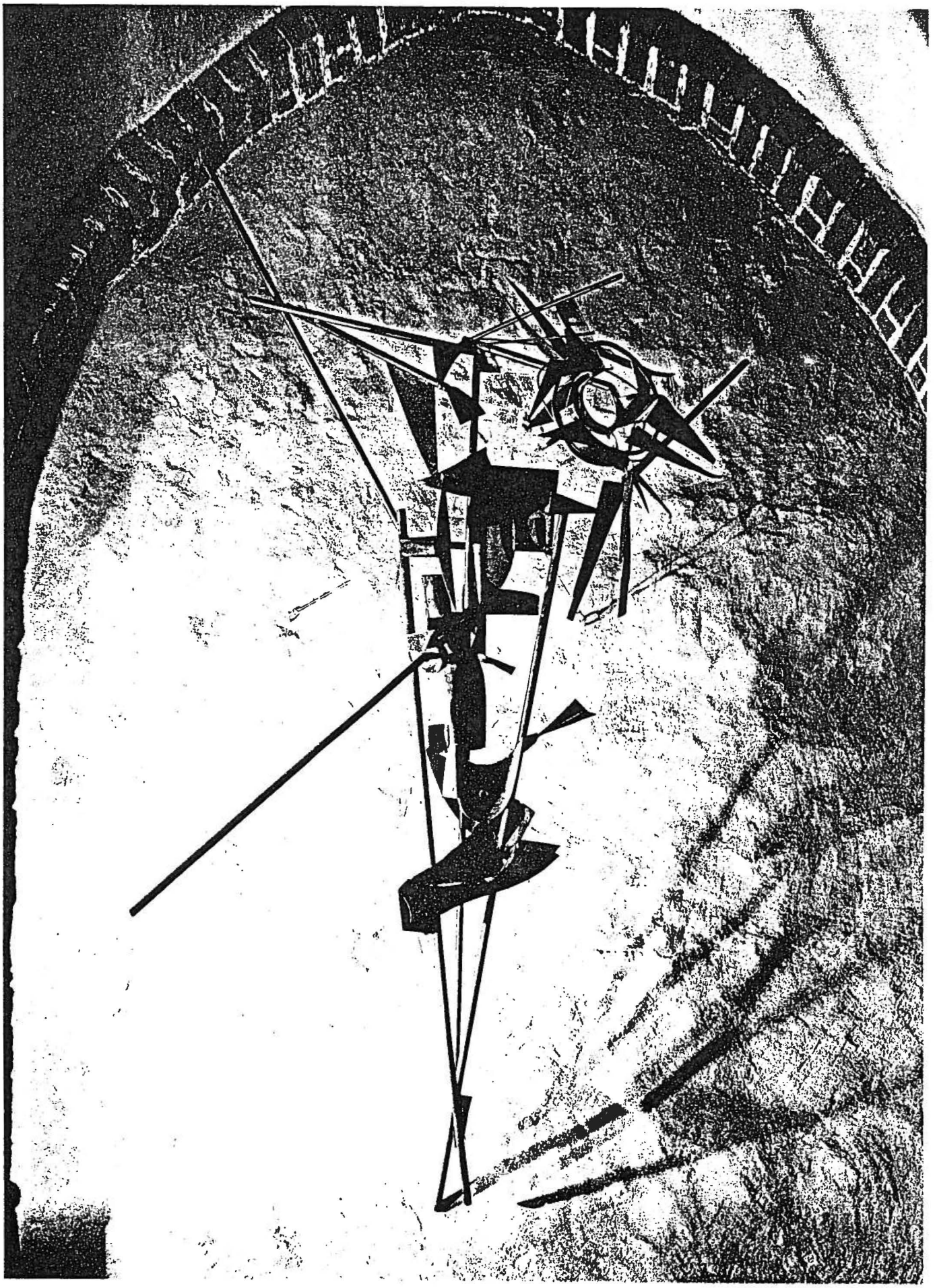

Kruzifixus in der evangelischen St. Annen-Kirche in Berlin-Dahlem von Bernhard Heiliger. 1983. Stahl

S.295 i DM, JAHRG. 42, H.4 (1989)

only by large choirs but also by smaller choirs, and which make possible the active participation of the whole congregation.

The texts intended to be sung must always be in conformity with Catholic doctrine. Indeed, they should be drawn chiefly from the sacred scripture and from liturgical sources.

Chapter VII

SACRED ART AND SACRED FURNISHINGS

122. The fine arts are rightly classed among the noblest activities of man's genius; this is especially true of religious art and of its highest manifestation, sacred art. Of their nature the arts are directed toward expressing in some way the infinite beauty of God in works made by human hands. Their dedication to the increase of God's praise and of his glory is more complete, the more exclusively they are devoted to turning men's minds devoutly toward God.

For that reason holy Mother Church has always been the patron of the fine arts and has ever sought their noble ministry, to the end especially that all things set apart for use in divine worship should be worthy, becoming, and beautiful, signs and symbols of things supernatural. And to this end she has trained artists. In fact the Church has, with good reason, always claimed the right to pass judgment on the arts, deciding which of the works of artists are in accordance with faith, piety, and the laws religiously handed down, and are to be considered suitable for sacred use.

The Church has been particularly careful to see that sacred furnishings should worthily and beautifully serve the dignity of worship. She has admitted changes in material, style, or ornamentation prompted by the progress of technical arts with the passage of time.

Wherefore it has pleased the Fathers to issue the following decrees on these matters:

123. The Church has not adopted any particular style of art as her own. She has admitted styles from every period, in keeping with the natural characteristics and conditions of peoples and the needs of the various rites. Thus in the course of the centuries she has brought into existence a treasury of art which must be preserved with every care. The art of our own times from every race and country shall also be given free scope in the Church, provided it bring to the task the reverence and honor due to the sacred buildings and rites. Thus it is enabled to join its voice to that wonderful chorus of praise in honor of the Catholic faith sung by great men in past ages.

124. Ordinaries are to take care that in encouraging and favoring truly sacred art, they should seek for noble beauty rather than sumptuous display. The same principle applies also to sacred vestments and ornaments.

Bishops should be careful to ensure that works of art which are repugnant to faith, morals, and Christian piety, and which offend true religious sense either by depraved forms or through lack of artistic merit or because of mediocrity or pretense, be removed from the house of God and from other sacred places.

And when churches are to be built, let great care be taken that they be suitable for the celebration of liturgical services and for the active participation of the faithful.

125. The practice of placing sacred images in churches so that they be venerated by the faithful is to be maintained. Nevertheless their number should be moderate and their relative positions should reflect right order. For otherwise the Christian people may find them incongruous and they may foster devotion of doubtful orthodoxy.

126. When passing judgment on works of art, local ordinaries should ask the opinion of the diocesan commission on sacred art and—when occasion demands—the opinions of others who are experts, and the commissions mentioned in Articles 44, 45 and 46.

Ordinaries should ensure that sacred furnishings and works of value are not disposed of or destroyed, for they are ornaments in God's house.

127. Bishops, either personally or through suitable priests who are gifted with a knowledge and love of art, should have a special concern for artists, so as to imbue them with the spirit of sacred art and of the sacred liturgy.

It is also desirable that schools or academies of sacred art

should be established in those parts of the world where they would be useful for the training of artists.

All artists who, prompted by their talents, desire to serve God's glory in holy Church should ever remember that they are engaged in a kind of holy imitation of God the Creator: that they are concerned with works destined to be used in Catholic worship, for the edification of the faithful and to foster their piety and religious formation.

128. The canons and ecclesiastical statutes which govern the provision of external things which pertain to sacred worship should be revised as soon as possible, together with the liturgical books, as laid down in Article 25. These laws refer especially to the worthy and well-planned construction of sacred buildings, the shape and construction of altars, the nobility, placing, and security of the eucharistic tabernacle, the suitability and dignity of the bapistry, the proper ordering of sacred images, and the scheme of decoration and embellishment. Laws which seem less suited to the reformed liturgy should be amended or abolished. Those which are helpful are to be retained, or introduced if lacking.

In this matter, especially as regards the material and form of sacred furnishing and vestments, in accordance with Article 22 of this Constitution, powers are given to territorial episcopal conferences to adapt such things to the needs and customs of their different regions.

129. During their philosophical and theological studies, clerics are to be taught about the history and development of sacred art, and about the basic principles which govern the production of its works. Thus they will be able to appreciate and preserve the Church's ancient monuments, and be able to aid by good advice artists who are engaged in producing works of art.

130. It is fitting that the use of pontificals be reserved to those ecclesiastical persons who have episcopal rank or some particular jurisdiction.

The priest and the servers should have places in the sanctuary, that is, the part of the church which indicates what they have to do, whether presiding over the prayer, announcing the word of God or ministering at the altar.

Though these spatial arrangements should express the structure of the community and the different functions within it, they should also bring everyone together in a way which shows that the Church is one. The building and its decor should foster devotion and reflect the sacredness of the ceremonies for which it is the setting.

III. THE SANCTUARY

258. The sanctuary should be distinguished from the rest of the church by some feature such as a raised floor, special shape or decoration. It should be large enough for the sacred rites to be performed without difficulty.[74]

IV. THE ALTAR

259. The altar on which the sacrifice of the Cross is made present under sacramental signs is also the Lord's table which the people are invited to share when they come to Mass. It is also the center from which thanksgiving is offered to God through celebration of the Eucharist.[75]

260. In a consecrated building the altar on which the Eucharist is celebrated may be fixed or movable; in any other place, especially if Mass is not normally celebrated there, a convenient table may be used, but it must be covered with a cloth and a corporal.

261. An altar is said to be fixed if it is in fact fixed to the floor so that it cannot be moved; it is said to be movable if it can in fact be moved.

262. The main altar should be freestanding, away from any wall, so that the priest can walk all around it and can celebrate facing the people. It should be in a position such that the entire congregation will naturally focus their attention on it.[76] Normally the main altar should be both fixed and consecrated.

263. The table of a fixed altar should be made of natural stone; this accords with age-long practice of the Church

74. Ibid., n. 91.
75. S.C.R. Instruction *Eucharisticum mysterium*, n. 24.
76. S.C.R. Instruction *Inter Oecumenici*, n. 91.

and its own symbolic meaning. Nevertheless the Bishops' Conference may authorize the use of some other generally accepted and solid material susceptible of good workmanship. The structure supporting the table may be of any material so long as it is solid and durable.

264. A movable altar may be made from any material which is solid and dignified, suitable for liturgical use and acceptable to local traditions and culture.

265. Both fixed and movable altars should be consecrated by the rites provided in the Roman Pontifical, but it suffices merely to bless an altar if it is movable. There is no obligation to incorporate a consecrated stone in a movable altar or to place such a stone on a table used for celebrating Mass in a non-consecrated building (cf. n. 260).

266. The custom of putting relics of saints, whether martyrs or not, into or underneath consecrated altars is to be commended. But it is important to verify the authenticity of the relics.

267. Minor altars should be few in number; in new churches they should be located in chapels somewhat apart from the nave of the church.[77]

V. ADORNMENT OF ALTARS

268. Out of reverence for the Mass which is both sacrifice and sacred meal the altar must be covered with at least one cloth. Its shape, size and ornamentation should be in keeping with the structure of the altar.

269. In all liturgical celebrations candles are required to express reverence and to indicate the various degrees of solemnity. These may be put on the altar or placed near it as may best suit the structure of the altar and the character of the sanctuary. The candles must not impede the people's view of the altar or of anything placed on it.

270. A cross, easily visible to the people, should be on the altar or somewhere not far from it.

VI. THE CELEBRANT'S CHAIR AND OTHER SEATS

271. The celebrant's chair should draw attention to his office of presiding over the commnity and leading its prayer. Hence the place for it is the apex of the sanctuary, fac-

77. S.C.R. Instruction *Inter Oecumenici*, n. 93.

liturgy must be trained, as soon as possible, in accordance with Article 15 of the Constitution.

(c) Where possible, institutes of pastoral liturgy must be set up for further training of the clergy, especially of those who are already engaged in the apostolate.

12. Liturgy courses must be of appropriate duration, to be decided by the responsible authority, and must follow a proper method, in accordance with Article 15 of the Constitution.

13. Liturgical ceremonies should be celebrated with the utmost perfection. For this reason:

(a) The rubrics are to be observed carefully and the ceremonies to be performed with dignity, under the watchful scrutiny of the ecclesiastical superiors. They should be practised beforehand.

(b) Each cleric should frequently exercise the liturgical activities proper to his order: the activities, that is to say, of deacon, subdeacon, acolyte, reader and, further, commentator and chanter.[c]

(c) Churches and oratories, church furnishings and vestments should be examples of genuine Christian art, including modern art.[d]

LITURGICAL FORMATION OF THE SPIRITUAL LIFE OF THE CLERGY (Const., Art. 17)

14. In seminaries and in studentates for religious, the Constitution on the Sacred Liturgy must be fully implemented, in accordance with the directives of the Holy See, and through the combined efforts of superiors and teachers; this to the end that the clerical students be taught to take part fully in the liturgical ceremonies and to draw from

c. When this document was promulgated, the sub-diaconate was a "major order" and the offices of acolyte and reader were "minor orders," though this terminology had already been dropped in the document. Eight years later, however, the sub-diaconate ceased to exist as a major order (it was in fact abolished altogether) and the other two were reduced to the status of "ministries," pertaining not to the clerical state but to the lay state. The functions of the sub-deacon were divided between the two of them. (see D*30*).

d. The meaning is not that modern art is merely permissible, but that just as in older churches one would expect to find genuine Christian art *of that time*, so in a modern church one would expect to find genuine Christian *modern* art.

KAPITEL V
KIRKERS INNREDNING OG UTSTYR TIL FEIRING AV MESSEN

I. Generelle retningslinjer

253. For å feire messen samles Guds folk vanligvis i en kirke eller, i mangel av en kirke, på et annet passende sted som er verdig så stort et mysterium. Kirkene eller de steder som benyttes, skal egne seg for den hellige handling og de troendes aktive deltagelse i messen. Dessuten må det hellige hus og de ting som hører til gudstjenesten, ha verdighet og skjønnhet og være tegn og symboler for det guddommelige[72].

254. Av denne grunn søker Kirken alltid kunstens edle bistand, og den godtar kunstens uttrykksmåter hos alle nasjoner og i alle land[73]. Den legger vinn på å bevare kunstverk og kunstskatter fra tidligere århundrer[74], og i den grad det er nødvendig, tillempe dem etter nye behov. Samtidig streber den etter å fremme nye kunstformer som svarer til hver tidsalders særpreg[75].

Derfor skal man ved ansettelsen av kunstnere og valg av kunstverk til en kirke søke ekte kunstnerisk kvalitet, som kan nære troen og gudsfrykten og gi et sant uttrykk for meningen og hensikten med det som fremstilles[76].

255. Kirkene bør vigsles høytidelig, og de troende bør vise sin domkirke og sin sognekirke skyldig ære. De bør betrakte disse kirkebygninger som synlige tegn på den åndelige kirke de selv er kalt til å bygge opp og utbre ved sin bekjennelse av den kristne tro.

256. Når kirker bygges, utbedres og innredes, skal de ansvarlige rådføre seg med bispedømmets kommisjon for liturgi og kirkekunst. Biskopen (stedets ordinarius) må benytte seg av kommisjonens råd og hjelp når man skal trekke opp retningslinjer, godkjenne nye kirkeutkast og

II. Kirkens forsamling under messen

257. Guds folk samles til messe etter en bestemt rangorden, som tilsvarer de forskjellige tjenester og handlinger i messens enkelte deler. Derfor bør hele kirkerommet være innredet slik at det tilsvarer forsamlingens forskjellige funksjoner, så alle finner sin rette plass og kan utføre sin oppgave riktig.

Både menighet og sangkor plasseres slik at det letter den aktive deltagelse[78].

Celebranten og de som assisterer ham, skal ha sine plasser i koret, det vil si i den del av kirken som tilkjennegir deres respektive funksjoner: lede bønnen, forkynne Guds ord og tjene ved alteret.

Selv om forskjellen i rang og oppgaver skal komme til syne, må likevel forsamlingen danne et avsluttet og organisk hele, så hele Guds folk klart fremtrer som en enhet. Både rom og inventar skal være av en art og en skjønnhet som tjener fromheten og tilkjennegir helligheten i de mysterier som feires.

III. Koret

258. Koret skilles helst ut fra kirkerommet for øvrig enten ved en forhøyning eller ved en spesiell utforming og utsmyk-

[72] Kfr. Vatikankonsil II, Konst. de sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 122–124; Dekr. om prestenes tjeneste og liv, *Presbyterorum ordinis*, nr. 5; S. Congr. Rituum, Instr. *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 90: A.A.S. 56 (1964) s. 897; Instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 24: A.A.S. 59 (1967) s. 554.

[73] Kfr. Vatikankonsil II, Konst. de sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 123.

[74] Kfr. S. Congr. Rituum, Instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 24: A.A.S. 59 (1967) s. 554.

[75] Kfr. Vatikankonsil II, Konst. de sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 123 og 129; S. Congr. Rituum, Instr. *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 13 c: A.A.S. 56 (1964) s. 880.

[76] Kfr. Vatikankonsil II, Konst. de sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 123.

[77] Kfr. Vatikankonsil II, Konst. de sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 126.

ning. Det skal være så rommelig at de hellige riter lett kan utføres[79].

IV. Alteret

259. Alteret, der korsofferet blir gjort nærværende under sakramentets tegn, er samtidig Herrens bord som Guds folk kalles til å få del i under messen. Det er også midtpunktet for takksigelsen som fullbyrdes gjennom Eukaristien[80].

260. I kirken feires Eukaristien på et fast eller et flyttbart alter. Utenfor kirken, særlig når det dreier seg om en engangsforeteelse, kan den også frembæres på et passende bord, som alltid skal ha alterduk og corporale.

261. Et alter kalles *fast* når det er bygget i ett med gulvet og derfor ikke kan flyttes; ellers kalles det *flyttbart*.

262. Hovedalteret skal bygges adskilt fra veggen, så man lett kan gå rundt det og feire messen vendt mot menigheten. Det skal innta en slik plass at det virkelig blir det midtpunkt som umiddelbart samler hele menighetens oppmerksomhet om seg[81].

Hovedalteret er vanligvis fast og vigslet.

263. Ifølge Kirkens overleverte skikk og symbolikk skal et fast alters bordplate være av sten, helst av natursten. Imidlertid kan også annet materiale som er verdig, solid og kunstnerisk forarbeidet, anvendes hvis det er godkjent av bispekonferansen.

Benene eller sokkelen som bærer bordet, kan være laget av hvilket som helst materiale når det bare er verdig og solid.

264. Et flyttbart alter kan lages av et hvilket som helst materiale som er edelt, solid og egnet til liturgisk bruk. Man følger her de forskjellige lands tradisjoner og skikker.

265. Både faste og flyttbare altere vigsles etter den ritus som finnes i de liturgiske bøker. For flyttbare altere er det imidlertid tilstrekkelig at de velsignes.

sten i et flyttbart alter eller i et bord som utenfor kirkelig område brukes til feiring av messeofferet (kfr. nr. 260).

266. Man bør opprettholde den skikk at relikvier av helgener, selv om disse ikke er martyrer, legges inn i alteret eller under alteret ved vigslingen. Det må gis sikkerhet for at relikviene er ekte.

267. Av mindre altere bør det være forholdsvis få, og i nye kirker skal de stå i sidekapeller som på en eller annen måte er adskilt fra kirkerommet[82].

V. Alterets utstyr

268. Som tegn på ærbødighet for feiringen av Herrens minne og for det måltid som gir oss Herrens legeme og blod, skal alteret være dekket av minst én duk, og denne må ha passende form, størrelse og utsmykning.

269. Lysestaker kreves til liturgiske feiringer som tegn på ærefrykt og for å markere høytid. De stilles enten på eller rundt alteret idet man tar hensyn til alterets og korets utforming, så helhetsinntrykket blir harmonisk og de troende lett kan følge med i det som foregår ved alteret.

270. Et krusifiks skal stå enten på alteret eller i dets nærhet, og det må være lett synlig for menigheten.

VI. Celebrantens og de assisterendes stoler Hovedcelebrantens plass

271. Celebrantens stol bør tilkjennegi hans oppgave, nemlig å føre forsetet i forsamlingen og lede bønnen. Derfor er det mest hensiktsmessig at han har sin plass

[79] Kfr. S. Congr. Rituum, Instr. *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 91: A.A.S. 56 (1964) s. 898.

[80] Kfr. S. Congr. Rituum, Instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 24: A.A.S. 59 (1967) s. 554.

[81] Kfr. S. Congr. Rituum, Instr. *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 91: A.A.S. 56 (1964) s. 898.

[82] Kfr. S. Congr. Rituum, Instr. *Inter Œcumenici*, 26. sep-

LITTERATUR - DEL II

ACHEN, Henrik von : Gudstjenesten på billedspråk -
et prosjekt om den sakrale kunst
Historisk museum, Bergen 1990

ACHEN, Henrik von : Das Problem des Titels in der modernen
christlichen Kunst
DM Jahrg.44, 1991, H.2, S.103-106

ARTE CRISTIANA, Rivista internationale di storia dell'arte e di
arti Liturgiche, Milano

BRANCA, A. von : Sakrale Kunst in einer säkularisierten Welt?
DM Jahrg.43, 1990, H.3, S.210-214

CRICHTON, J.D. : The Dedication of a Church
Dublin 1980

DAS MÜNSTER (=DM), Zeitschrift für christlichen Kunst und
Kunstwissenschaft, München

GROUNDBERG, Andy : Mike and Doug Starn
New York 1990

GRINTEN, F. J. und F. Mennekes : Menschenbild - Christusbild
Stuttgart 1984

MARITAIN, Jacques : Art and Scolasticism
London 1949

MERTIN, A. und H. Schwebel : Kirche und moderne Kunst
Frankfurt am Main 1988

MESSEBOK for Den Katolske Kirke i Norge. Oslo 1982

NEW CATHOLIC ENCYCLOPEDIA, vol.I
Washington 1967

SILBER, Evelyn : The Sculpture of Epstein. Oxford 1986

STENGÅRD, Elisabeth: Religiös kunst eller sakral
Ett debattinnlegg om konstens form och
funktion i kyrkan. Stockholm 1984

SÆTHER, Arne : Kirken som bygg og bilde. Rom og liturgi mot
et tusenårsskifte. Eget forlag, Asker 1990

THE CATHOLIC ENCYCLOPEDIA for School and Home. New York 1965

THE CODE OF CANON LAW. London 1984

VATICAN COUNCIL II, The Conciliar and Post Conciliar Documents
Ed.: Austin Flannery op.
Leominster 1981